

Till statsrådet och chefen för Kulturdepartementet

Regeringen bemyndigade den 17 oktober 1996 chefen för Kulturdepartementet att tillkalla en organisationskommitté för att förbereda och genomföra en sammanläggning av Marinmuseum inom Statens försvarshistoriska museer med Statens sjöhistoriska museer (Dir. 1996:79). Regeringen gav kommittén tilläggsdirektiv genom beslut den 30 januari 1997 (Dir. 1997:22).

Med stöd av regeringens bemyndigande förordnade statsrådet Marita Ulvskog riksdagsledamoten Björn Kaaling att vara ordförande fr.o.m. den 19 november 1996.

Till ledamöter förordnades fr.o.m. den 19 november 1996 nuvarande forskningsledaren Sibylla Haasum, museichefen Per-Inge Lindqvist och överintendenten Leif Törnquist samt fr.o.m. den 12 december 1996 överintendenten Agneta Lundström.

Som experter förordnades fr.o.m. den 19 november 1996 kommandören Sune Birke, förhandlingsdirektören Agneta Leijonhufvud, kanslichefen Magdalena Lundgren, departementssekreteraren Nike Nylander, som entledigades fr.o.m. den 23 januari 1997, avdelningsdirektören Jan-Erik Reuterblad och nuvarande kanslirådet Knut Weibull samt fr.o.m. den 23 januari 1997 departementssekreteraren Birgitta Johansen.

Till sekreterare förordnades fr.o.m. den 19 november 1996 avdelningschefen Björn Lindquist. Kommitténs assistent har varit Monica Berglund.

Kommittén överlämnade den 13 februari 1997 en särskild skrivelse med förslag till fördelning av medel mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer och den 15 april 1997 en särskild skrivelse med förslag till instruktioner för myndigheterna. I föreliggande betänkande redovisar kommittén uppdraget i sin helhet.

Till utredningen har överlämnats en skrivelse från Karlskrona kommun daterad den 16 september 1996 med synpunkter på utvecklingen av Marinmuseum i Karlskrona.

Organisationskommittén överlämnar härmed sitt betänkande. Uppdraget är därmed avslutat.

Stockholm i juni 1997

Björn Kaaling

Sibylla Haasum

Agneta Lundström

Per-Inge Lindqvist

Leif Törnquist

/Björn Lindquist

Innehåll

Sammanfattning	9
-----------------------------	----------

Författningsförslag

1	Förslag till ändring i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m.....	15
---	--	----

1	Inledning	17
----------	------------------------	-----------

1.1	Bakgrund.....	17
1.2	Direktiven.....	17
1.3	Arbetets bedrivande.....	18
1.3.1	Allmänt.....	18
1.3.2	Redovisning av uppdragen.....	19
1.3.3	Information om kommitténs arbete.....	19

2	Historik och nuläge	21
----------	----------------------------------	-----------

2.1	Statens försvarshistoriska museer.....	21
2.1.1	Myndigheten.....	21
2.1.2	Armémuseum.....	21
2.1.3	Marinmuseum.....	22
2.1.4	Flygvapenmuseum.....	24
2.1.5	Försvarets traditionsnämnd.....	24
2.2	Statens sjöhistoriska museer.....	25
2.2.1	Myndigheten.....	25
2.2.2	Sjöhistoriska museet.....	26
2.2.3	Vasamuseet.....	27

3	Förutsättningar för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona.....	29
3.1	Inledning.....	29
3.2	Myndighetens ledningsfunktion.....	30
3.3	Remissinstanserna.....	31
3.3.1	Allmänt.....	31
3.3.2	Ledning och samverkan.....	32
3.3.3	Sysselsättningseffekter.....	32
3.3.4	Decentralisering av kulturen.....	33
3.3.5	Lokaler.....	34
3.3.6	Kommunikationer.....	34
3.3.7	Kostnader.....	34
3.4	Bedömning.....	34
4	Marinmuseets ställning inom Statens sjöhistoriska museer.....	37
4.1	Inledning.....	37
4.2	Modellsamlingen.....	38
4.2.1	Bakgrund.....	38
4.2.2	Beskrivning av modellsamlingen.....	42
4.2.3	Sammanfattning och förslag.....	43
4.3	Vaxholms fästnings museum.....	44
4.3.1	Bakgrund.....	44
4.3.2	Verksamheten.....	45
4.3.3	Bedömning.....	46
5	Samverkan	47
5.1	Inledning.....	48
5.2	Samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer.....	48
5.2.1	Allmänt.....	48
5.2.2	Representation i myndigheternas styrelser.....	49
5.2.3	Försvarets traditionsnämnd.....	49
5.3	Samverkan med Försvarsmakten.....	50
5.3.1	Statens sjöhistoriska museers samlingar.....	50
5.3.2	Marinens museikommitté.....	50
5.3.3	Försvarets historiska telesamlingar.....	52
5.3.4	Lokal samverkan	53
5.3.5	Förvaring av vapen.....	54

6	Instruktioner	57
6.1	Inledning.....	57
6.2	Sammanfattning av förslagen till ändringar i instruktionerna.....	58
6.3	Myndigheternas målsättningar och uppgifter.....	60
6.4	Ansvarsmuseifrågan	61
7	Ekonomiska frågor.....	63
7.1	Inledning.....	63
7.2	Ändringar i 1997 års regleringsbrev avseende Statens sjöhistoriska museer.....	64
7.2.1	Bakgrund.....	64
7.2.2	Lokal- och bevakningskostnader.....	65
7.2.3	De kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen.....	66
7.2.4	Förslag.....	67
7.3	Medel för SESAM-projektet.....	68
7.4	Slup- och barkasskjulet.....	69
7.5	Övningsfartyget Jarramas.....	70
7.6	Ekonomiadministrativa åtgärder.....	71
8	Personalfrågor.....	73
8.1	Aktuella bestämmelser.....	73
8.2	Överföring av personal till Statens sjöhistoriska museer.....	74
8.3	Jämställdhet.....	75
8.4	Lönebidrag.....	78
9	Vissa övriga frågor.....	81
9.1	Rationaliseringsåtgärder.....	81
9.2	Beaktande av vissa direktiv.....	81
9.2.1	Redovisning av regionalpolitiska konsekvenser.....	81
9.2.2	Prövning av offentliga åtaganden.....	81
9.2.3	Redovisning av jämställdhetspolitiska konsekvenser.....	82

Bilagor

Bilaga 1	Kommittédirektiven.....	83
Bilaga 2	Tilläggsdirektiven.....	87
Bilaga 3	Myndigheter m.fl. som erhållit remissen rörande förutsättningarna för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona.....	89
Bilaga 4	Sammanställning av svar på remissen rörande förutsättningarna för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona.....	91
Bilaga 5	Förslag till instruktion för Statens försvarshistoriska museer.....	99
Bilaga 6	Förslag till instruktion för Statens sjöhistoriska museer.....	107
Bilaga 7	En jämförelse mellan villkoren i 1997 års regleringsbrev för den avgiftsfinansierade verksamheten vid Statens sjöhistoriska museer, Riksantikvarieämbetet och Naturhistoriska riksmuseet.....	113
Bilaga 8	Avtal om arbets- och anställningsvillkor för vissa arbetstagare vid Statens sjöhistoriska museer.....	115
Bilaga 9	Skrivelse rörande anställning vid Statens sjöhistoriska museer.....	117

Sammanfattning

Kap 3. Förutsättningar för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona

Kulturutskottet konstaterade i sitt betänkande (1996/97:KrU1) Kulturpolitik att såväl kulturpolitiska som regionalpolitiska skäl talar för att myndigheten skall ha sitt säte i Karlskrona. Den organisationskommitté som har till uppgift att lägga samman Marinmuseum med Statens sjöhistoriska museer borde därför få ett tilläggsuppdrag att redovisa förutsättningarna för en lokalisering av myndigheten till Karlskrona. Riksdagen biföll Kulturutskottets hemställan i december 1996 och regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv den 30 januari 1997 (Dir. 1997:22). Uppdraget lyder: "Regeringen uppdrar åt organisationskommittén att redovisa förutsättningarna för att lokalisera ledningen av myndigheten Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona".

Kommittén redovisar i detta kapitel förutsättningarna för en lokalisering med utgångspunkt från kulturpolitiska, regionalpolitiska, fysiska och miljömässiga överväganden.

Kommittén konstaterar att en lokalisering av Statens sjöhistoriska museers ledning till Karlskrona är i linje med statsmakternas intentioner rörande den nya kulturpolitiken och det principiellt viktiga i att öka den geografiska spridningen av museala ansvarsfunktioner. Kommittén konstaterar vidare att det finns förutsättningar för att placera ledningen i Karlskrona både fysiskt och miljömässigt, i synnerhet vad avser arbetsmiljön.

Kommittén anser att det finns skäl för att avvakta med ett ställningstagande om var myndighetens ledning skall vara lokaliserad mot bakgrund av den översyn av strukturen på museiområdet som för närvarande pågår inom Kulturdepartementet och som avses presenteras för riksdagen senast under 1998.

Kommittén kan konstatera att utarbetandet av den gemensamma målsättningen, ansvarsdelegeringen och fördelningen av resurser inom myndigheten samt den fördjupade samverkan mellan Statens för-

svarshistoriska museer, Statens sjöhistoriska museer och Försvarsmakten inledningsvis också kan påverka lokaliseringen.

Kap 4. Marinmuseets ställning inom Statens sjöhistoriska museer

Kulturutredningen behandlar i sitt särskilda delbetänkande den 10 maj 1995 om Sjöhistoriska museets lokalisering även behovet av ett förstärkt samarbete inom den sjöhistoriska museiverksamheten. I betänkandet förutsätts att en överenskommelse snarast kan träffas om att i någon form överföra vissa föremål av betydelse för belysningen av Karlskrona som örlogsstation från Sjöhistoriska museet till Marinmuseum.

I propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik utgår regeringen från samma målsättning som Kulturutredningen, men förordar att Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer. Regeringen anser att förutsättningarna för en rationell fördelning av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar avsevärt förbättras inom ramen för en mer samlad sjöhistorisk museiverksamhet. Särskild vikt bör därvid fästas vid vidareutvecklingen av Marinmuseum, som under våren 1997 tar i bruk nya lokaler och basutställningar. Museet bör inom myndigheten ges största möjliga ansvar för insatserna inom sitt område. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslaget.

Mot bakgrund härav har kommittén i sitt förslag till ändringar i instruktionen för Statens sjöhistoriska museer föreslagit att Sjöhistoriska museet även i fortsättningen skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör det samlade sjöhistoriska området, med särskild inriktning mot handelssjöfarten och skeppsbygget, medan Marinmuseum skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör sjöförsvaret.

Då Marinmuseum och Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997 ingår i samma myndighet anser kommittén att det får ankomma på chefen för myndigheten att fatta beslut i frågor rörande fördelningen av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar inom myndigheten.

Kommittén får i sammanhanget framhålla betydelsen av att sådana beslut tillgodoser statsmakternas uttalanden om att kulturen skall vara en hela landets angelägenhet samt att de tillgodoser Marinmuseets uppgift att inom myndigheten fullgöra de uppgifter som rör sjöförsvaret. Även i fortsättningen måste det finnas representativa sjöhistoriska samlingar både i Stockholm och Karlskrona, bl.a. för att tillgodose Försvarsmaktens behov av utbildning om sjöförsvarets utveckling inom

ramen för den officersutbildning som marinen bedriver på Berga och i Karlskrona.

Kap 5. Samverkan

Av kommittédirektiven framgår att det är angeläget att ett aktivt samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer. Vidare bör Statens sjöhistoriska museer, och inom detta särskilt Marinmuseum, uppehålla fasta och aktiva kontakter med Försvarsmakten.

För att stärka samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer föreslår kommittén att överintendenten vid respektive myndighet ingår som ledamot i den andra myndighetens styrelse.

För att stärka samverkan med Försvarsmakten bör i styrelsen för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer ingå företrädare för Försvarsmakten. I Statens försvarshistoriska museers styrelse bör även ingå en företrädare för de frivilliga försvarsorganisationerna.

Kommittén anser att Kungl. Maj:ts bestämmelser rörande museiverksamheten inom marinen bör upphävas, då de till stor del inte är tillämpliga. Kommittén anser att det bör ankomma på cheferna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer att i samråd med Försvarsmakten närmare komma överens om formerna och innehållet i Marinens museikommittés verksamhet.

Kommittén föreslår att det i styrelsen för Försvarets historiska telesamlingar (FHT), förutom representanter för Försvarsmakten och Försvarets materielverk, fortsättningsvis ingår två representanter för Statens försvarshistoriska museer och en representant för Statens sjöhistoriska museer. Dessa skall representera Armémuseum, Marinmuseum och Flygvapenmuseum.

Kommittén föreslår att överintendenten vid Statens sjöhistoriska museer tar erforderliga initiativ för att formalisera samverkan mellan Marinmuseum och Sydkustens marinkommando.

Kommittén föreslår slutligen att 18 § i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. ändras så att Försvarsmakten får meddela föreskrifter för tillämpningen även för Statens sjöhistoriska museer.

Kap 6. Instruktioner

Regeringen har den 7 juni 1990 utfärdat en förordning (1990:571, ändr. 1996:460 och 1996:1314) med instruktion för Statens sjöhistoriska museer att gälla fr.o.m. den 1 juli 1990. Regeringen har vidare den 27 maj 1992 utfärdat en förordning (1992:514, ändr. 1994:172 och 1996:110) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer att gälla fr.o.m. den 1 juli 1992. I en särskild skrivelse (dnr 11/97) har kommittén den 15 april 1997 till kulturministern överlämnat förslag till ändringar i dessa instruktioner.

Förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer innebär en omarbetning av denna i sin helhet, dels med anledning av organisationsförändringen, dels som en anpassning till andra instruktioner för centralmuseer inom Kulturdepartementets område. Innehållet i instruktionen för Statens sjöhistoriska museer har ändrats i huvudsak med avseende på att Marinmuseum läggs samman med myndigheten den 1 juli 1997. Regeringen har den 29 maj 1997 beslutat om ändringar i instruktionerna för Statens sjöhistoriska museer (SFS 1997:336) och Statens försvarshistoriska museer (SFS 1997:337).

Kommittén anser att i en framtida översyn av instruktionerna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer bör övervägas om målsättningen i stället mer övergripande skall betona kunskapen om kulturarvet och samhällsutvecklingen, t.ex. att myndigheterna har till uppgift att främja kunskapen om det militära kulturarvet respektive det maritima kulturarvet och dess roll i samhällsutvecklingen.

Kommittén föreslår att det i den översyn av strukturen på museiområdet som pågår inom Kulturdepartementet övervägs om Statens försvarshistoriska museers och Statens sjöhistoriska museers ansvar och uppgifter inom det försvarshistoriska respektive sjöhistoriska området motiverar att de skulle kunna ha en roll som ansvarsmuseer.

Kap 7. Ekonomiska frågor

I en särskild skrivelse (dnr 7/97) har kommittén den 13 februari 1997 till kulturministern överlämnat förslag till fördelning av medel mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer.

Kommittén har funnit att för perioden 1 juli – 31 december 1997 utgör 9 248 000 kronor Marinmuseets del av anslagsramen och 31 000 000 kronor Marinmuseets del av låneramen för Statens försvarshistoriska museer. Kommittén har vidare funnit att för 1998

utgör preliminärt 19 216 000 kronor Marinmuseets del av anslagsramen och preliminärt 31 000 000 kronor Marinmuseets del av låneramen för Statens försvarshistoriska museer.

Kommittén föreslår att 1997 års regleringsbrev för Statens sjöhistoriska museer ändras så att punkten 3 i avsnittet avgiftsfinansierad verksamhet får lydelsen: "Intäkterna disponeras av myndigheten". Även med en sådan skrivning förutsätts att lokalkostnaderna för Vasamuseet, i likhet med tidigare, finansieras från myndighetens ramanslag.

Kommittén anser att ett särskilt anslag bör inrättas för att tillgodose behovet av stöd för de kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen i stället för att en del av Vasamuseets intäkter används för detta ändamål.

I likhet med kommitténs tidigare förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna föreslår kommittén att medlen för SESAM-projektet även i fortsättningen handhas och redovisas av Statens försvarshistoriska museer. Kommittén föreslår vidare att Statens sjöhistoriska museer i samverkan med Statens försvarshistoriska museer lämnar den årliga rapporten för 1998 och slutrapporten för Marinmuseets SESAM-projekt.

Kommittén vill slutligen framhålla vikten av att Statens sjöhistoriska museer i ett tidigt skede överväger en förhyrning av Slup- och barkasskjulet i Karlskrona efter år 2002 och tar erforderliga kontakter med anledning därav.

Kap 8. Personalfrågor

Enligt 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) gäller att vid övergång av en verksamhet eller en del av en verksamhet från en arbetsgivare till en annan, övergår också de rättigheter och skyldigheter på grund av de anställningsavtal och de anställningsförhållanden som gäller vid tidpunkten för övergången på den nye arbetsgivaren. Enligt fjärde stycket i 6 b § skall anställningsavtalet och anställningsförhållandet dock inte övergå till en ny arbetsgivare, om arbetstagaren motsätter sig detta. Om arbetstagaren i sådant fall inte kan beredas fortsatt arbete skall han med stöd av LAS bli uppsagd på grund av arbetsbrist. Ingen anställd vid Marinmuseum har motsatt sig att anställningsförhållandet och anställningsavtalet övergår till Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997.

I samband med överföringen av Marinmuseets personal har företrädare för kommittén sammanträffat med arbetsgivarföreträdare för de båda myndigheterna samt med de lokala fackliga organisationerna vid

Marinmuseum och Statens sjöhistoriska museer för att inventera befintliga lokala avtal. Avtal om arbets- och anställningsvillkor för vissa arbetstagare vid Statens sjöhistoriska museer har slutits under juni månad 1997.

Kommittén konstaterar att den tillsvidareanställda personalen vid Statens sjöhistoriska museer den 1 juli i år kommer att bestå av ca 60 % män och ca 40 % kvinnor. Det är kommitténs uppfattning att antalet kvinnor bör öka för att nå 50 %. Särskild uppmärksamhet bör därvid fästas på att öka antalet kvinnliga chefer. Kommittén anser att det får ankomma på chefen för Statens sjöhistoriska museer att inom ramen för det löpande jämställdhetsarbetet vidta lämpliga åtgärder i frågan.

Kommittén vill slutligen framhålla vikten av att Statens sjöhistoriska museer överväger vilka uppgifter som fortsättningsvis kan fullgöras av anställda med lönebidrag. Målet bör vara att på sikt aktivt minska andelen lönebidragsanställda inom myndigheten. I avvaktan på resultatet av LOSAM-utredningen och pågående analysarbete inom Kulturdepartementet bör inga ytterligare anställningar med lönebidrag ske.

Författningsförslag

Förslag till ändring i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m.

Härigenom föreskrivs att 18 § förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Försvarmakten får för Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt och Statens försvarshistoriska museer meddela de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av denna förordning.

Försvarmakten får för Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt, Statens försvarshistoriska museer och *Statens sjöhistoriska museer* meddela de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av denna förordning.

Rikspolisstyrelsen får meddela sådana föreskrifter för andra statliga myndigheter än Försvarmakten, Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt och Statens försvarshistoriska museer. Innan Rikspolisstyrelsen meddelar sådana föreskrifter skall styrelsen höra berörda myndigheter. I fråga om beredskapsvapen skall styrelsen också höra Försvarmakten.

Rikspolisstyrelsen får meddela sådana föreskrifter för andra statliga myndigheter än Försvarmakten, Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt, Statens försvarshistoriska museer och *Statens sjöhistoriska museer*. Innan Rikspolisstyrelsen meddelar sådana föreskrifter skall styrelsen höra berörda myndigheter. I fråga om beredskapsvapen skall styrelsen också höra Försvarmakten.

Denna förordning träder i kraft

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Genom en ändring i departementsförordningen (1982:1177, ändr. 1996:724) har Statens försvarshistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1996 förts över från Försvarsdepartementet till Kulturdepartementet. Regeringen har vidare i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik föreslagit att Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer skall läggas samman med Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997. Kulturutskottet tillstyrkte regeringens förslag (1996/97:KrU1) och riksdagen beslöt i enlighet därmed (rskr. 1996/97:129).

Regeringen beslöt den 17 oktober 1996 att tillkalla en organisationskommitté med uppdrag att förbereda och genomföra sammanläggningen av Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer med Statens sjöhistoriska museer.

När det gäller myndighetens lokalisering konstaterade Kulturutskottet att såväl kulturpolitiska som regionalpolitiska skäl talar för att myndigheten skall ha sitt säte i Karlskrona. Organisationskommittén borde därför enligt utskottet få ett tilläggsuppdrag att redovisa förutsättningarna för att lokalisera den nya myndigheten till Karlskrona. Utskottet ansåg att riksdagen som sin mening borde ge regeringen detta till känna. Riksdagen har bifallit vad utskottet hemställt (rskr. 1996/97:129).

1.2 Direktiven

Av direktiven (Dir. 1996:79) till organisationskommittén framgår att denna bl.a. skall

- * dra upp riktlinjer för Marinmuseums ställning inom Statens sjöhistoriska museer,

- * lämna förslag till ändringar i instruktionerna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer,
- * lämna förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna,
- * vidta åtgärder för anställning av personal i Statens sjöhistoriska museer,
- * lämna principförslag till hur samarbetet och kontakterna mellan Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer å ena sidan och Försvarsmakten å andra sidan skall utformas,
- * beakta möjligheterna till rationaliseringar samt i övrigt vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga.

Organisationskommittén skall senast den 14 februari 1997 lämna förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna. Vidare skall kommittén senast den 15 april 1997 lämna förslag till ändringar i myndigheternas instruktioner. Uppdragets övriga delar skall redovisas senast den 30 juni 1997.

Regeringen beslöt den 30 januari 1997 att organisationskommittén skulle få i tilläggsuppdrag att redovisa förutsättningarna för att lokalisera ledningen av myndigheten Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona senast den 30 juni 1997 (Dir. 1997:22).

Kommitténs direktiv bifogas i sin helhet som bilaga 1 och 2.

1.3 Arbetets bedrivande

1.3.1 Allmänt

Kommitténs arbete har i huvudsak varit indelat i tre delar. Den första har avsett förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna, den andra förslag till instruktioner för myndigheterna och den tredje uppgiften i sin helhet.

Kommittén har tolkat sitt uppdrag så att den haft att behandla frågor som avser sammanläggningen av Marinmuseum med Statens sjöhistoriska museer. Kommittén har emellertid i några fall valt att även behandla andra frågor med anknytning till uppdraget.

Kommittén har haft sina sammanträden i Stockholm, utom vid ett tillfälle då kommittén förlagt sitt sammanträde till Karlskrona.

1.3.2 Redovisning av uppdragen

Kommittén har i en särskild skrivelse (dnr 7/97) den 13 februari 1997 till kulturministern överlämnat förslag till fördelning av medel mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer.

Kommittén har vidare i en särskild skrivelse (dnr 11/97) den 15 april 1997 till kulturministern överlämnat förslag till ändringar i förordningen (1990:571) med instruktion för Statens sjöhistoriska museer och i förordningen (1992:514) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer att gälla fr.o.m. den 1 juli 1997.

I föreliggande betänkande redovisar kommittén uppdraget i sin helhet. De delar som tidigare redovisats särskilt, behandlas endast översiktligt.

1.3.3 Information om kommitténs arbete

Kommittén har valt att arbeta öppet och i nära samverkan med berörda myndigheter och dess personal.

Ordföranden och sekreteraren har haft överläggningar med ordföranden i Statens sjöhistoriska museers styrelse Lennart Rydberg och kommunalrådet Björn Fries, Karlskrona kommun.

Ordföranden och sekreteraren har informerat om kommitténs arbete för kulturborgarrådet i Stockholm Maria-Paz Acchiardo, ordföranden i Statens försvarshistoriska museers styrelse Ann-Cathrine Haglund samt styresmannen för Nordiska museet Lars Löfgren. Vidare har ordföranden och sekreteraren informerat personalen vid Marinmuseum och personalen vid Statens sjöhistoriska museer om arbetets bedrivande. Personalen vid Marinmuseum har även fått information om gällande bestämmelser för överföringen av personal från en arbetsgivare till en annan.

Sekreteraren har informerat chefen för marinledningen i Försvarsmakten, viceamiral Peter Nordbeck, om kommitténs arbete samt Marinens museikommitté om vissa samverkansfrågor som berör Försvarsmakten.

Kommittén har hållit berörda centrala arbetstagarorganisationer informerade om arbetet och berett dem tillfälle att framföra synpunkter. Kommittén har vidare genomfört förhandlingar i enlighet med lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Sekreteraren har informerat lokala fackliga företrädare vid Marinmuseum om arbetets bedrivande.

2 Historik och nuläge

2.1 Statens försvarshistoriska museer

2.1.1 Myndigheten

Myndigheten Statens försvarshistoriska museer (SFHM) bildades 1976, då Armémuseum och Marinmuseum fördes samman. Armémuseum hade 1932 brutits ur Armétygförvaltningen och blivit egen myndighet medan Marinmuseum fram till 1976 lydde under Marinförvaltningen. Påföljande år tillfördes det nyorganiserade Flygvapenmuseum och från 1992 Försvarets Traditionsnämnd.

När myndigheten organiserades tillsatte regeringen en styrelse. Där emot fick myndigheten ingen särskild chef. Detta innebar i praktiken att de tre museerna i huvudsak fortsatte att agera självständigt. Efter utredningar tillsatte regeringen 1985 en särskild myndighetschef. Eftersom inga särskilda administrativa resurser tillfördes blev följden att Armémuseum fick svara även för myndighetens behov. Denna administrativa samverkan äger alltjämt bestånd.

Myndigheten är också tillsynsmyndighet för de ca 45 garnisons- och förbandsmuseer som finns inom Försvarmakten. Stöd skall också i mån av resurser lämnas till andra museer i landet som har samlingar med militära föremål. Några av dessa museer är tidigare förbandsmuseer som i samband med förbandsreduceringar, flyttningar och indragningar övergått i stiftelseform.

2.1.2 Armémuseum

Artillerigården i Stockholm har använts för militära ändamål med säkerhet sedan 1641, då det var centralt förråd för det svenska artilleriet. När Kongl. Artilleriregementet delades 1794 blev Artillerigården Svea artilleriregementes huvudplats fram till december 1877 då regementet flyttade till nybyggda kaserner vid Valhallavägen, nuvarande Försvarshögskolan (Militärhögskolan). Samma år beslutade General-

fälttygmästaren att i de lediga lokalerna efter regementet inrätta ett centralt museum, då kallat Artillerimuseum.

Historiska samlingar fanns emellertid på Artillerigården sedan lång tid tillbaka. Dit hörde samlingen av trofékanoner, vars betydelse kom Axel Oxenstierna att benämna den "Rikets sirat och skatt". Som mest låg här upplagda 1 700 erövrade kanoner. En artillerimodellkammare inrättades 1776 i västra flygeln. Denna kompletterades med modeller av handeldvapen i början av 1800-talet.

Artillerimuseum öppnade den 1 juni 1879. Allmänheten fick dock tillträde först från 1885.

Ursprungligen disponerade museet endast västra delen av artillerihallen och motsvarande utrymme på andra våningen. Då huset höjdes med en tredje våning 1882–1884 mer än fördubblades museets utställningsyta, trots att man samtidigt flyttade in Artilleri- och Ingenjörshögskolan i samma våning. 1932 stängdes Artillerimuseum, som då ändrade namn till Armémuseum. En ombyggnad var nödvändig om inte det historiska arvet skulle fördärvas. Ekonomiska svårigheter medförde att museet åter kunde öppnas först 1943.

Ännu ett antal år efter andra världskriget användes Artillerigården av Stockholms Tygstation, dvs. som verkstad för fordon och vapen. Armémuseum övertog lokalerna i Stora Tyghuset i sin helhet först 1963. Då erhöles även en del av östra flygeln, den s.k. signalhallen, som nu är bibliotek. Den nyombyggda östra flygeln togs helt i bruk 1994.

När museet 1993 stängde för ännu en ombyggnad var huvudskälet husets dåliga kondition. För museet var stora delar av basutställningarna pedagogiskt föråldrade och krävde ombyggnad. Ursprungligen skulle Armémuseum ha återöppnats 1996–1997, men nu planeras öppnandet senast till år 2000.

2.1.3 Marinmuseum

Grunden till Marinmuseum är den modellkammare som enligt Kungl. Maj:ts beslut 1752 inrättades vid Amiralitetet i Karlskrona. Samlingarna hade emellertid tillkommit efter hand bl.a. som en följd av den tidens sätt att bygga fartyg, vilket skedde efter modell och inte efter ritningar. Den senare metoden började man tillämpa först under senare delen av 1700-talet och då med Henrik af Chapman som upphovsman. Genom af Chapmans försorg uppfördes också 1782–1784 vad som kan betecknas som museets första egna byggnad, nämligen mönstersals- och modellhuset som fortfarande finns kvar inom örlogsbasens område.

Modellkammarens samlingar finns beskrivna i olika reserapporter och berättelser allt från slutet av 1700-talet och fram till den kanske

mest kända, Selma Lagerlöfs Nils Holgerssons underbara resa. Kärnan i samlingarna utgjordes av de under af Chapmans tid som varvschef tillkomna modellerna samt den av Kronan från skeppsbyggarfamiljen Sheldon 1801 inköpta modellsamlingen.

Marinmuseum i Karlskrona har skiftat namn under årens lopp. År 1929 var benämningen Varvsmuseet, 1944 Modellkammaren i Karlskrona, 1962 Marinmuseum och modellkammaren i Karlskrona samt slutligen 1976 Marinmuseum. Även lokaliseringen har skiftat något. Kasern Anckarstierna, som nu lämnas, invigdes 1955.

Den nya museibygnaden ligger centralt på Stumholmen intill en utvidgad hamnbassäng framför Slup- och barkasskjulet (se avsnitt. 7.4). Museet är byggt i två plan med en totalyta på 7 500 kvm. Dess marina karaktär accentueras av placeringen på en 145 meter lång pir ut i vattnet. Byggnaden är vitputsad och har fått ett enkelt stramt utseende inspirerat av andra marina byggnader i Karlskrona, t.ex. Repslagarbanan och Inventariekammare No 1. Museibygnaden är uppförd av Statens fastighetsverk, arkitekter är Hederus Malmström Arkitekter AB och Landskapslaget och generalentreprenör är NCC AB.

Huvudentrén ligger i en arkadförsedd gavel åt söder med reception, museibutik, hörsal och café. Innanför entrén finns utställningarna, som inryms i rena och enkla rum som av utställningstekniska skäl ges sparsamt med dagsljus. I byggnadens norra del har galjonsfigurerna placerats. Entrédelen och den del av ovanvåningen som reserverats för tillfälliga utställningar kan stängas av, vilket ger större flexibilitet. Längs utställningsbyggnadens kajer förtöjs museets större fartyg, bl.a. minsveparen Bremön, torpedbåten Spica och motortorpedbåten T 38.

På motsvarande sätt som Armémuseum befinner sig Marinmuseum i sin ursprungliga miljö. Medan den omgivande miljön radikalt ändrats för Armémuseum befinner sig Marinmuseum i en närmast unik situation genom att Karlskrona som örlogsstad förblivit relativt sett oförändrad. Sett i ett folkbildningsperspektiv utgör själva museet i sin nya byggnad på Stumholmen ett nav kring vilket ett unikt levandegörande av marin historia är möjlig. Utveckling och sammanhang kan åskådliggöras och förklaras med en lätthet som är svår att uppnå i andra militärmuseala sammanhang.

Örlogsstaden Karlskrona föreslås föras upp på den s.k. Världsarvslistan (World Heritage List) som den tydligaste, bäst bevarade och mest autentiska marina anläggningen från 1600-, 1700- och 1800-talen.

Marinmuseets nya byggnad på Stumholmen invigdes den 28 juni 1997.

2.1.4 Flygvapenmuseum

I förhållande till armén och marinen är flygvapnet en ung försvarsgren vars flyghistoria i realiteten startar med tiden för första världskriget. Den gamla exercisheden Malmen där ryttare och knektar från Östergötland övat sedan 1600-talet skulle kunna betecknas som det svenska flygets vagg. Framsynta chefer för den flygflottilj (ursprungligen flygkompani inom armén) som lokaliserats till Malmen började från mitten av 1920-talet att systematiskt samla och bevara framför allt flygplan och motormateriel.

Det första museet som närmast hade status av förbandsmuseum öppnades i en av Malmens lägerhyddor 1953. När denna revs 1967 fördes samlingarna till en av Linköpings stad uppförd förrådsbyggnad utanför Malmenområdet. Här kunde samlingarna nödtorftigt visas för allmänheten under namnet Flygvapnets Malmensamlingar. Riksdagen beslöt slutligen 1977 att ett Flygvapnets museum skulle inrättas samt att detta skulle förläggas till Malmen.

En byggnadsplan för museets samlingar upprättades. Den omfattade tre etapper. Den första slutfördes den 8 mars 1984 då museet permanent kunde öppnas för allmänheten. Fem år senare var etapp två klar varigenom den sammanlagda utställningsytan steg till 5 700 kvm. Etapp nr tre är mot bakgrund av övrig byggnation inom myndigheten ännu inte aktualiserad. En modern konserveringsverkstad med motorförråd färdigställdes 1995. Administration och magasin är belägna inom det militära området.

Även Flygvapenmuseum befinner sig i nära geografisk anslutning till sitt ursprung och sin historia. Från beredskapssynpunkt kan det naturligtvis diskuteras att låta ett centralt museum befinna sig i ett tänkbart målområde i händelse av krig. För att ytterligare kunna levandegöra verksamheten är det emellertid av stor betydelse att ha tillgång till ett flygfält.

Marinens flygväsende, som 1925 förenades med arméns i det då nyorganiserade Flygvapnet, har haft en av sina mera betydelsefulla stationer på Stumholmen i Karlskrona. Genom fortsatt samverkan mellan Marinmuseum och Flygvapenmuseum finns förutsättningar för att särskilt visa och levandegöra den delen av flygets historia.

2.1.5 Försvarets traditionsnämnd

Armémuseum har alltsedan 1930-talet engagerats i traditionsfrågor främst rörande armén. Sålunda har frågor om fanor och standar, emblem m.m. behandlats med utgångspunkt i museets sakkunskap. Nämnden inrättades i början av 1980-talet som ett rådgivande organ till styresmannen. År 1985 ändrades namnet och ärendenas omfattning till Försvarets traditionsnämnd. Vid samma tidpunkt ändrades också inriktningen av försvarets anskaffning av förnödenheter. Statens försvarshistoriska museer övertog bl.a. från Försvarets materielverk (FMV) anskaffningsansvaret för försvarsmaktens fanor, standar, kommando-tecken och liknande symbolföremål.

Överintendenten är nämndens ordförande. Om sammansättningen i övrigt beslutar myndigheten. Normalt deltar endast de ledamöter som berörs av aktuellt sakområde i nämndens sammanträden. Det innebär att när enbart frågor som rör armén behandlas deltar vanligen inte representanter för marinen eller flygvapnet. I den mån frågor inte berör heraldik och därmed sammanhängande frågor deltar inte heller statsheraldikern vid Riksarkivet.

2.2 Statens sjöhistoriska museer

2.2.1 Myndigheten

År 1986 tillsatte regeringen Vasakommittén för att förbereda en stiftelse för Vasamuseet, som förutsattes bli ekonomiskt självbärande och organisatoriskt helt skild från Statens sjöhistoriska museer. Kommittén lade fram sitt betänkande med förslag om organisation och budget i juni 1988. Regeringen beslöt emellertid att Sjöhistoriska museet och Vasamuseet även i fortsättningen skulle rymmas inom samma myndighet, Statens sjöhistoriska museer (SSHM), som bildades den 1 juli 1990. Dessförinnan hade myndigheten emellertid beslutat om en interimistisk omorganisation, varvid alla gemensamma funktioner utom ledning och kansli hade delats upp. Denna organisation kom att ligga till grund för den som trädde i funktion 1990 och som i princip ännu gäller.

Fr.o.m. den 1 mars 1997 har Statens sjöhistoriska museer en särskild myndighetschef, överintendent, som inte tillika är chef för något av myndighetens museer. Fr.o.m. den 1 juli 1997 läggs Marinmuseum samman med Statens sjöhistoriska museer. Myndigheten består därefter av tre museer, nämligen Sjöhistoriska museet, Vasamuseet och Marinmuseum.

2.2.2 Sjöhistoriska museet

År 1913 bildades Föreningen Sveriges Sjöfartsmuseum i Stockholm för att ”arbeta på inrättandet av ett handelsmaritimt museum i Stockholm”. Snart inleddes också samarbete med Statens sjökrigshistoriska samlingar, bl.a. för att söka lösa lokalfrågan.

Det nybildade Sjöfartsmuseet inhystes 1914 på Skeppsbron 46. Det var stiftarnas mening att detta nya kulturhistoriska museum skulle bli hela Sveriges sjöfartsmuseum. Samlingarna växte snabbt. Särskild vikt lade man vid segel- och maskinfartygens utveckling, varv och skeppsbyggeri, rederirörelse, hamnväsende, sjömansliv, navigation och sjösport.

Efter en flyttning till Skeppsbron 36 år 1925 fick lokalfrågan sin lösning genom en donation från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. En tomt vid Källhagen ställdes till förfogande, och arkitekten Ragnar Östberg fick uppdraget att utforma byggnaden i svensk nyklassicistisk stil.

Sjöhistoriska museets byggnad invigdes 1938. Museet omfattade då en sjöfarts- och en örlogsavdelning med var sin föreståndare under överinseende av en nämnd. Samlingarna överfördes till staten 1945. Fr.o.m. detta år kallades museet Statens sjöhistoriska museum och fick en chef med benämningen museidirektör

Utställningarna har förändrats successivt. Spår av de ursprungliga intentionerna finns emellertid kvar, t.ex. i Minneshallens jättelika galjonsfigurer från örlogsflottan, Amphion med sin kajuta, Hoppets skans och en av masterna från fyrmastbarken Beatrice.

Föremålssamlingarna omfattar drygt 100 000 föremål. Bland dem märks ett 80-tal originalbåtar, allt från 1700-talets kungliga paradbåtar som Galten och Delfinen, till ångslupar och välputsade campingbåtar. Båtarna restaureras i museets verkstad på Beckholmen och finns utställda i en särskild båthall vid Galärvarvet. Bland de senaste tillskotten kan nämnas räddningskryssaren Bernhard Ingelsson, som sedan 1996 ingår i samlingen av originalbåtar samt Galärvarvets s.k. Dykhus, som spelat stor roll för utvecklingen av svensk militär och civil dykeriteknik.

Sjöhistoriska museet äger en modellsamling med internationell ryktbarhet. Samlingen består av fartygsmodeller av varierande ålder, byggda av skeppsbyggmästare eller museets modellbyggare. Många modeller har också förvärvats via anslag från stödföreningen, eller har tillförts som gåvor från donatorer. Redan från 1920-talet blev modellbygget en viktig metod att dokumentera och levandegöra stora fartyg. I dag finns tre fast anställda modellbyggare som både vårdar och bygger

nya modeller. Fartygs- och båtmodellerna omfattar i nuläget drygt 1 500 nummer varav den äldsta modellen stammar från 1600-talets början och de yngsta är under byggnad

Museet har från början varit aktivt verksamt i fältundersökningar och insamlingsaktioner bland sjöfartens och båtsportens folk längs hela Sveriges kust. Marinarkeologin har utvecklats till ett universitetsämne med museet som bas. Svenskt marinarkeologiskt register utgör ett offentligt och dagligen konsulterat nationellt referensmaterial. Inom områdena maritim etnologi och marinekologisk forskning är myndigheten ett nationellt center.

Genom tilläggsdirektiv uppdrog regeringen åt Kulturutredningen att ta fram ett underlag inför regeringens ställningstagande att överlåta Sjöhistoriska museets huvudbyggnad till Nobelstiftelsen för inrättande av ett Nobelmuseum. I tilläggsdirektiven angavs bl.a. att kommittén i samband härmed skulle överväga en alternativ lokalisering av Sjöhistoriska museet, t.ex. i anslutning till Galärvarvet vid Vasamuseet. Även annan ort med anknytning till svensk sjöfart kunde övervägas. Kulturutredningen föreslog i ett delbetänkande 1995 att nya lokaler för ett sammanhållet Sjöhistoriskt museum skulle anordnas i anslutning till Vasamuseet vid Galärvarvet i Stockholm. Frågan utreds nu vidare inom ramen för utredningen om etableringen av ett Nobelcenter i Stockholm, vilken avser att avge sitt betänkande i augusti 1997.

2.2.3 Vasamuseet

I augusti 1956 lokaliserades örlogsskeppet *Vasa*, förlist i Stockholms hamn på sin jungfruresa 1628. Statens sjöhistoriska museum var redan från början engagerat i projektet att undersöka och så småningom bärga skeppet, även om marinen ansågs som dess ägare. Det var också marinen tillsammans med bärgningsföretaget Neptun som skötte bärgningen åren 1959–1961. I september 1959 överförde Kungl. Maj:t ansvaret för *Vasa* till den nytillsatta Vasanämnden

På hösten 1961 färdigställdes det provisoriska museet Wasavarvet vid Alkärrret på Djurgården. Samtidigt byggdes en konserveringsanläggning på Beckholmen, också den inom ramen för Vasanämnden.

Wasavarvet öppnades för publik i februari 1962. Vasanämnden upphörde den 1 juli 1964, då verksamheten överfördes till Statens sjöhistoriska museum. Inom dess organisation bildades en Vasasektion för skötseln av skeppet och driften av Wasavarvet. I fråga om bl.a. informations- och undervisningsverksamheten integrerades de båda museernas organisation helt.

Under 1960–1980-talen pågick planeringen för ett permanent Vasamuseum. År 1986 påbörjades bygget och i juni 1990 invigdes museet.

Vasamuseet har sedan öppnandet 1990 haft över 6 miljoner besökare. Konserveringen av skeppet är avslutad och restaureringen befinner sig i slutfasen. Mer resurser kommer i framtiden att läggas på det långsiktiga bevarandet av skeppet. Samtidigt har Vasamuseet också ökat betoningen på att studera och skildra det tidiga 1600-talet, den period som skeppet representerar.

Driften av de två museifartygen, isbrytaren Sankt Erik och fyrskeppet Finngrundet, ingår också i Vasamuseets verksamhet

3 Förutsättningar för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona

Kommitténs bedömning

Kommittén konstaterar att en lokalisering av Statens sjöhistoriska museers ledning till Karlskrona är i linje med statsmakternas intentioner rörande den nya kulturpolitiken och det principiellt viktiga i att öka den geografiska spridningen av museala ansvarsfunktioner. Kommittén konstaterar vidare att det finns förutsättningar för att placera ledningen i Karlskrona både fysiskt och miljömässigt, i synnerhet vad avser arbetsmiljön.

Kommittén anser att det finns skäl för att avvakta med ett ställningstagande om var myndighetens ledning skall vara lokaliserad mot bakgrund av den översyn av strukturen på museiområdet som för närvarande pågår inom Kulturdepartementet och som avses presenteras för riksdagen senast under 1998.

Kommittén kan konstatera att utarbetandet av den gemensamma målsättningen, ansvarsdelegeringen och fördelningen av resurser inom myndigheten samt den fördjupade samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer, Statens sjöhistoriska museer och Försvarsmakten inledningsvis också kan påverka lokaliseringen.

3.1 Inledning

Kulturutskottet konstaterade i sitt betänkande (1996/97:KrU1) Kulturpolitik att såväl kulturpolitiska som regionalpolitiska skäl talar för att myndigheten skall ha sitt säte i Karlskrona. Den organisationskommitté som har till uppgift att lägga samman Marinmuseum med Statens sjöhistoriska museer borde därför få ett tilläggsuppdrag att redovisa förutsättningarna för en lokalisering av myndigheten till Karlskrona.

Riksdagen biföll Kulturutskottets hemställan i december 1996 och regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv den 30 januari 1997 (Dir. 1997:22). Uppdraget lyder: "Regeringen uppdrar åt organisationskommittén att redovisa förutsättningarna för att lokalisera ledningen av myndigheten Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona". Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 1997.

För att få underlag för redovisningen har kommittén anhållit om yttrande över förutsättningarna för en lokalisering av myndighetens ledning till Karlskrona från 22 myndigheter och institutioner. Dessa är förtecknade i bilaga 3.

En sammanställning av svaren på remissen finns i bilaga 4.

Kommittén redovisar i detta kapitel förutsättningarna för en lokalisering med utgångspunkt från kulturpolitiska, regionalpolitiska, fysiska och miljömässiga överväganden.

3.2 Myndighetens ledningsfunktion

Statens sjöhistoriska museers ledning

De statliga museer som är myndigheter leds av en överintendent, en museichef eller en museidirektör. De museimyndigheter som består av fler än ett museum leds av en överintendent som vanligen är tillika chef för ett av dessa museer. På senare år har det emellertid utsetts överintendenter, som endast har till uppgift att vara myndighetschefer. Så är fallet med cheferna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer.

I det dagliga arbetet leds centralmuseerna som regel av någon form av ledningsgrupp, i vilken ingår myndighetschefen, museicheferna, den administrativa chefen samt ofta ytterligare personer i ledande befattningar. Statens sjöhistoriska museers ledning/ledningsgrupp består av myndighetschefen, museicheferna samt kanslichefen, som är chef för myndighetens administrativa funktion.

Statens sjöhistoriska museers kansli

Statens sjöhistoriska museer har ett för myndigheten gemensamt kansli som består av nio personer med i huvudsak allmänt administrativa, ekonomi- och personaladministrativa uppgifter.

De ekonomiadministrativa uppgifterna är inriktade på redovisning, bokföring och fakturering medan ekonomistyrningen sker genom myndighetschefen eller på respektive museum.

De personaladministrativa uppgifterna är inriktade på löpande uppgifter för Statens sjöhistoriska museer samt löneadministration i ett för Statens sjöhistoriska museer, Folkens museum – etnografiska, Tekniska museet och Telemuseum gemensamt lönekontor. Detta inrättades som ett resultat av 1984 års utredning om museisamverkan kring administrativa och tekniska resurser m.m. vid de centrala museerna (DsU 1984:10) och har sin utgångspunkt i att varje museum inte skulle behöva ha en heltäckande löneadministrativ kompetens.

Kommitténs definition av ledningsfunktionen

Kommittén har i sin remiss definierat myndighetens ledning som myndighetschefen och kansliet. Denna definition används fortsättningsvis här.

3.3 Remissinstanserna

3.3.1 Allmänt

Av remissinstanserna anser de som finns i stockholmsområdet att myndigheten skall behållas i Stockholm och de som finns utanför stockholmsområdet att myndigheten skall lokaliseras till Karlskrona. Några remissinstanser tar inte ställning i frågan.

Statens kulturråd står fortfarande bakom den övergripande syn på den marina och sjöhistoriska verksamheten som Kulturrådet bl.a. givit uttryck för i sitt remissyttrande över Kulturutredningens delbetänkande angående uppdraget att redovisa alternativ lokalisering av Sjöhistoriska museet. Genom att Marinmuseum nu läggs samman med Statens sjöhistoriska museer anser Kulturrådet att det nationella ansvaret därmed är förtydligat. Kulturrådet anser att det är utarbetandet av den gemensamma målsättningen, ansvarsdelegeringen och resursfördelningen inom myndigheten som kommer att vara viktigast de närmaste åren. Genom den öppenhet för samarbete som förutsätts finnas, blir en lokalisering till Karlskrona inte det avgörande. Däremot anser Kulturrådet att en sådan lokalisering kan övervägas i ett senare skede, när museernas samspel klarnat ytterligare.

Statens sjöhistoriska museer har som ambition att med Marinmuseum inom myndigheten verka för en förändring i attityderna om region kontra huvudstad med ett konstruktivt centralt och regionalt utbyte inom det egna museiområdet. Möjligheterna till påverkan i kulturpolitiska frågor och om förhållandet region/centrum är inte beroende av om

myndighetens chef och kansli placeras i Karlskrona, utan snarare av de mål man vill uppnå med sin verksamhet.

3.3.2 Ledning och samverkan

De remissinstanser som anser att myndighetens ledning skall vara kvar i Stockholm, bl.a. Riksantikvarieämbetet, Försvarsmakten, Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms stad och Statens försvarshistoriska museer framhåller att ledningen bör vara lokaliserad där den bäst kan leda hela myndigheten och upprätthålla de nationella och internationella kontakter som krävs. Erfarenheterna talar för att ledningen bör finnas där merparten av verksamheten finns, vilket i detta fallet är i Stockholm, där ca 80 % av de anställda arbetar. En lokalisering till Karlskrona skulle motverka möjligheterna att effektivt leda myndigheten och göra rationaliseringar. Den fördjupade samverkan som kommer att krävas mellan Statens försvarshistoriska museer, Statens sjöhistoriska museer och Försvarsmakten får också sämre förutsättningar med en lokalisering av Statens sjöhistoriska museers ledning till Karlskrona.

De remissinstanser som anser att myndighetens ledning skall lokaliseras till Karlskrona, bl.a. Länsstyrelsen i Blekinge län, Karlskrona kommun och Göteborgs kommun, framhåller att det finns starka kulturpolitiska och regionalpolitiska skäl som talar för detta. Med en placering i Karlskrona kommer Statens sjöhistoriska museers nationella ansvar att bli tydligare, förståelsen för de maritima kulturhistoriska villkoren och förutsättningarna i landet bli bättre och myndigheten synligare än i Stockholm. Möjligheter finns också till internationella kontakter och internationellt utbyte. Karlskrona kommun pekar även på att tidigare lokaliseringar till Karlskrona medfört rationaliseringseffekter genom att verksamheter kunnat omprövas och nyorienteras.

3.3.3 Sysselsättningseffekter

De remissinstanser som anser att myndighetens ledning skall vara kvar i Stockholm anser inte att det kan innebära någon regionalpolitisk sysselsättningseffekt av betydelse att tillföra ett tiotal arbetstillfällen i Karlskrona.

De remissinstanser som anser att myndighetens ledning skall lokaliseras till Karlskrona anser att de tjänster som beräknas för ledningen och dess kansli blir ett mycket välkommet tillskott till den hårt drabbade blekingska arbetsmarknaden. Omstruktureringen i Karlskronas näringsliv har inneburit att arbetskraftstillgången är stor och att kompetent

personal finns i det fall nyrekrytering skall ske. Ett tillskott av arbeten innebär även ny sysselsättning utöver utflyttningen.

Statens sjöhistoriska museer framhåller att den samverkan avseende löneadministrationen som finns mellan myndigheten, Folkens museum – etnografiska, Tekniska museet och Telemuseum skulle upphöra vid en flyttning till Karlskrona, vilket skulle få till följd att de övriga museerna skulle behöva finna andra lösningar för sin löneadministration. Detta skulle innebära en minskad belastning på myndighetens kansli och medföra att färre än tio arbetstillfällen flyttas till Karlskrona. En flyttning till Karlskrona kommer också att innebära ett behov av utökade resurser i Stockholm, eftersom de två museerna där behöver ha kvar vissa funktioner.

3.3.4 Decentralisering av kulturen m.m.

De remissinstanser som anser att myndighetens ledning skall lokaliseras till Karlskrona anser att placering av myndighetsfunktionen till Karlskrona helt är i linje med statsmakternas intentioner rörande den nya kulturpolitiken och ligger väl i linje med det principiellt viktiga i att öka den geografiska spridningen av museala ansvarsfunktioner.

Karlskrona kommun pekar på att det ingenstans finns en så unik koppling mellan den marina verksamheten och den fysiska miljön som i Karlskrona. Kommunens vision är att levandegöra helheten och därmed inte bara bevara utan också kunna uppleva historien i en fortfarande levande marin miljö. Högskolan i Karlskrona/Ronneby har profilerat sig mot området tillämpad IT och kan därför vara en viktig samverkanspart i utvecklingen av virtuella miljöer som ger helt nya förutsättningar för museerna att visa föremål som finns utställda på andra orter.

Statens försvarshistoriska museer framhåller bl.a. att även om kostnaderna blir högre och ledningsfunktionen mindre rationell finns det sannolikt en viss psykologisk effekt i att förlägga myndighetsfunktionen till Karlskrona. Statens sjöhistoriska museer pekar på att huvuddelen av de verksamheter som kan tänkas flyttas till Karlskrona inte har någon koppling till de kulturpolitiska målen, varför några sådana mål inte kan påverkas genom en flyttning.

Stockholms stad anser att det kulturpolitiskt rätta är att myndighetens ledning får en ställning och lokalisering som ger de bästa arbetsinstrumenten. De regionalpolitiska fördelar som en förläggning till Karlskrona skulle kunna ge kan på intet sätt berättiga den försämring av ledningsfunktionen, samordning och kontaktmöjligheter som en sådan förläggning skulle medföra.

3.3.5 Lokaler

Statens fastighetsverk framhåller i sitt remissyttrande att staten har disponibla lokaler i Karlskrona. Den pågående omstruktureringen av försvaret innebär att det finns lediga lokaler i marin historisk miljö centralt placerade på Trossö. En lokalmässig samverkan med Östersjöinstitutet är också en tänkbar lösning.

3.3.6 Kommunikationer

Några remissinstanser pekar på att kommunikationerna med Karlskrona är väl utbyggda bl.a. med dagliga flygförbindelser med Stockholm och Köpenhamn och dagliga tågförbindelser med Stockholm, Göteborg och Malmö. Resor som företas mellan Stockholm och Karlskrona tar dock en halv arbetsdag i anspråk med flyg och huvuddelen av en arbetsdag med tåg.

3.3.7 Kostnader

Några remissinstanser pekar på att en lokalisering av ledningen till Karlskrona skulle innebära en inte oväsentlig fördyring av arbetet, bl.a. beroende på anskaffning av nya lokaler och resekostnaderna. Det kan inte uteslutas att myndighetschefen vid en lokalisering till Karlskrona måste tillbringa så mycket tid i Stockholm att det ställer krav på kontorsutrymme både i Stockholm och Karlskrona.

Tekniska museet pekar på att en flyttning av Statens sjöhistoriska museers ledning och kansli skulle innebära att den nuvarande kostnadseffektiva samverkan vad gäller lönehanteringen upphör med åtföljande kostnadsstegringar som följd.

3.4 Bedömning

Kommittén kan konstatera att en lokalisering av Statens sjöhistoriska museers ledning till Karlskrona är i linje med statsmakternas intentioner rörande den nya kulturpolitiken och ligger i linje med det principiellt viktiga i att öka den geografiska spridningen av museala ledningsfunktioner. Även om någon av remissinstanserna pekar på att huvuddelen av de verksamheter som kan tänkas flyttas till Karlskrona inte har någon koppling till de kulturpolitiska målen finns det sannolikt

en viss psykologisk effekt i att förlägga myndighetsfunktionen till Karlskrona.

Den regionalpolitiska sysselsättningseffekten av en flyttning är sannolikt av begränsad betydelse, även om varje tjänst givetvis är ett välkommet tillskott till den hårt drabbade blekingska arbetsmarknaden. Ett tillskott av arbeten innebär som regel även ny sysselsättning utöver utflyttningen. Omstruktureringen i Karlskronas näringsliv har också inneburit att arbetskraftstillgången är stor och att kompetent personal finns i det fall nyrekrytering skall ske.

Kommittén konstaterar vidare att förutsättningar för en placering av ledningsfunktionen föreligger fysiskt och miljömässigt, i synnerhet vad avser arbetsmiljön. Den pågående omstruktureringen av försvaret innebär att det finns lediga lokaler centralt placerade på Trossö. En lokalmässig samverkan med Östersjöinstitutet är också en tänkbar lösning. Kommunikationerna med Karlskrona är också väl utbyggda bl.a. med dagliga flyg- och tågförbindelser med Stockholm.

Karlskrona kommun framhåller att tidigare utlokaliseringar till Karlskrona bl.a. medfört rationaliseringseffekter genom att verksamheter kunnat omprövas och nyorienteras. Kommittén kan instämma i detta så länge det gäller utlokaliseringar av myndigheter eller institutioner i sin helhet, t.ex. Boverkets flyttning till Karlskrona, medan utflyttning av delar av myndigheter eller institutioner inte alltid fått denna effekt.

Kommittén anser att det finns skäl för att avvakta med ett ställningstagande om var myndighetens ledning skall vara lokaliserad mot bakgrund av den översyn av strukturen på museiområdet som för närvarande pågår inom Kulturdepartementet och som tidigare aviserats i Kulturpropositionen. Kulturutskottet har i sitt betänkande (1996/97:KrU1) Kulturpolitik utgått från att regeringen redan under nästa år återkommer till riksdagen i frågan. Kommittén har också erfarit att översynen bedrivs med den målsättningen.

Kommittén kan konstatera att utarbetandet av den gemensamma målsättningen, ansvarsdelegeringen och fördelningen av resurser är viktiga frågor för myndigheten de närmaste åren. Ledningen bör därför lokaliseras där den har de bästa förutsättningarna för att leda hela myndigheten och upprätthålla nationella och internationella kontakter. Inledningsvis kommer också lokaliseringen att vara av betydelse för den fördjupade samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer, Statens sjöhistoriska museer och Försvarsmakten.

4 Marinmuseets ställning inom Statens sjöhistoriska museer

Kommitténsförslag

Genom att Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997 och på så sätt kommer att ingå i samma myndighet som Sjöhistoriska museet anser kommittén att det får ankomma på chefen för myndigheten att fatta beslut i frågor rörande fördelningen av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar inom myndigheten.

Kommittén får i sammanhanget framhålla betydelsen av att sådana beslut tillgodoser statsmakernas uttalanden om att kulturen skall vara en hela landets angelägenhet samt att de tillgodoser Marinmuseets uppgift att inom myndigheten fullgöra de uppgifter som rör sjöförsvaret. Även i fortsättningen måste det finnas representativa sjöhistoriska samlingar både i Stockholm och Karlskrona, bl.a. för att tillgodose Försvarens behov av utbildning om sjöförsvarets utveckling inom ramen för den officersutbildning som marinen bedriver på Berga och i Karlskrona.

4.1 Inledning

Kulturutredningen behandlar i sitt särskilda delbetänkande den 10 maj 1995 om Sjöhistoriska museets lokalisering även behovet av ett förstärkt samarbete inom den sjöhistoriska museiverksamheten. I betänkandet förutsätts att en överenskommelse snarast kan träffas om att i någon form överföra vissa föremål av betydelse för belysningen av Karlskrona som örlogsstation från Sjöhistoriska museet till Marinmuseum.

I propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik utgår regeringen från samma målsättning som Kulturutredningen, men förordar att Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer. Regeringen anser att förutsättningarna för en rationell fördelning av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar avsevärt förbättras inom ramen för en mer samlad sjöhistorisk museiverksamhet. Särskild vikt bör därvid

fästas vid vidareutvecklingen av Marinmuseum, som under våren 1997 tar i bruk nya lokaler och basutställningar. Museet bör inom myndigheten ges största möjliga ansvar för insatserna inom sitt område. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslaget.

Mot bakgrund härav har kommittén i sitt förslag till ändringar i instruktionen för Statens sjöhistoriska museer föreslagit att Sjöhistoriska museet även i fortsättningen skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör det samlade sjöhistoriska området, med särskild inriktning mot handelssjöfarten och skeppsbyggeriet, medan Marinmuseum skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör sjöförsvaret.

Då Marinmuseum och Sjöhistoriska museet fr.o.m. den 1 juli i år ingår i samma myndighet går kommittén inte närmare in på fördelningen av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar, utan anser att det får ankomma på chefen för myndigheten att besluta i sådana frågor.

4.2 Modellsamlingen

4.2.1 Bakgrund

Sedan 1600-talet har det funnits fartygsmodeller i kungliga samlingar och i skeppsbyggares ägo. Några modeller som tillhört flottan är emellertid inte kända från tiden före 1730. Tanken på att bygga upp en modellsamling i flottans ägo diskuterades i Amiralitetskollegiet i början av 1730-talet och ett antal modeller byggdes under de följande decennierna. De var avsedda för utbildningsändamål och i några fall för att dokumentera skeppsbyggnadstekniska detaljer. Det var inte enbart fartyg som avbildades i modell utan även tekniska anordningar och vapenmateriel. Flottans modellbyggande ingick som del i den tidens modellbyggande i exakt skala som ett pedagogiskt hjälpmedel och dokumentationsbank. Denna verksamhet hade sitt centrum vid den Kungliga Modellkammaren i Stockholm (den s.k. Polhemssamlingen).

I en kunglig förordning från 1752 anges att s.k. modellkammare skulle inrättas vid örlogsbaserna i Göteborg, Karlskrona och Stockholm. Beslutet kan ses som en formalisering av en pågående utveckling inom flottan, men det kom att dröja innan modellkammare i ordets konkreta bemärkelse kom till stånd. Om det över huvud taget blev en modellkammare i Göteborg är okänt. I Karlskrona och Stockholm inrättades emellertid modellkammare.

I Stockholm har sannolikt ett antal modeller efter hand tillförts flottstationen, men det är först 1786 som en modellsamling uttryckligen omnämns i källorna. I Karlskrona var det fram till 1780-talet främst

artilleriet som hade en större samling modeller, dock endast en fartygsmodell.

Skaparen av modellsamlingen i Karlskrona var främst skeppsbyggmästaren och amiralen Fredrik Henrik af Chapman. Han hade uppenbarligen ett starkt intresse för modeller och var beredd att satsa betydande medel på att bygga sådana. I samband med den stora omdaning av Karlskrona som han genomförde på 1780-talet uppfördes också en modellkammare. Som en grund för den nya samlingen sålde af Chapman 1783 till flottan de modeller han under 1770-talet i Stockholm låtit tillverka av sina stridsfartyg för skärgården. af Chapmans ambitioner sträckte sig emellertid längre än till att enbart tillföra samlingen föremål som kunde vara av praktisk nytta för utbildningen. Det visas bl.a. av att modellerna av skärgårdsfartygen placerades här och att de flesta av fartygsmodellerna från Stockholmseskadern fördes ner till Karlskrona 1786. Ett sista betydande tillskott av teknikhistoriskt värdefulla modeller fick Karlskronasamlingen, då skeppsbyggarsläkten Sheldons stora modellsamling inköptes 1801. Ett par år efter af Chapmans bortgång inköptes även hela hans samling med modeller, ritningar, kartor och böcker.

I Stockholm blev främst galärmodellerna kvar, sannolikt därför att de behövdes för utbildningen, då de representerade en fartygstyp som i stort antal ingick i Stockholmseskadern. En mindre modellsamling för utbildningsändamål byggdes upp på 1790-talet.

Under 1800-talets första hälft tillverkades i Stockholm och Karlskrona ett mindre antal nya modeller, men i stort sett hade flottans samling av fartygsmodeller samma sammansättning som den hade när det blev aktuellt att inrätta ett statligt sjökrigshistoriskt museum i Stockholm i början av 1900-talet.

Ett antal av modellerna visades på världsutställningen i Paris 1867. De fick då en medalj i tävlingen om bästa utställning i den historiska avdelningen. Tillfället att visa dem för svensk publik kom när planerna tog form till det som skulle bli den Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897. Där skulle flottan och armén få en egen paviljong, i vilken originalbåtar och andra äldre och nyare marina föremål kunde visas. Även modellsamlingen kunde visas under förutsättning av att den iordningställdes från det dåliga skick i vilken den befann sig. Sjöofficeren Jacob Hägg fick uppdraget och renoverade sjutton modeller från Karlskrona och Stockholm (Kungl. brev av den 19 juni 1896 samt Varvschefens i Karlskrona resolutioner 1896 nr 3739, 4730 och 1070). Efter utställningen återfördes modeller och andra utställda föremål till de orter och lokaler varifrån de kommit.

Tanken hade emellertid börjat väckas på att skapa ett centralt museum för de marina samlingar som i huvudsak fanns i Stockholm och

Karlskrona. Herman af Sillén, som medverkat i Stockholmsutställningen, tog bl.a. initiativ till en utställning i Stockholm, i vilken även skulle ingå lokaler för restaureringsarbeten på de modeller som inte var i utställningsbart skick. Han fick också Marinförvaltningen att skriva till regeringen i frågan. Regeringen fattade följande beslut den 8 mars 1907:

”Med förmälände att I, jämlikt nådigt tillstånd emottagit till förvaltande penningmedel för en fond till restaurerande och samlande av föremål för ett blivande marinmuseum samt att ytterligare medel därtill torde vara att förvänta have I uti ämbetsskrivelse den 5 innevarande månad anført, att såsom önskemål i första hand för uppnående av det med dessa medel avsedda ändamål syntes angeläget, att trämodeller och föremål, som särskilt vore utsatta för tidens menliga inverkan, så snart sig göra läte, omhändertoges och översåges samt att de av berörda föremål, som förvarades vid flottans station i Karlskrona, transporterades till Stockholm, varest för restaurering arbetenas utförande tjänliga hantverkare lättast kunde anskaffas och där en fullt sakkunnig ledning av dessa ömtåliga arbeten torde stå till buds.

Och haven I på grund härav hemställt, bla dels att I måtten, i den mån för ändamålet skänkta och till Eder överlämnade medel sådant medgåve, få gå i författning om att låta restaurera och komplettera i flottans ägo befintliga historiska föremål, som kunde lämpa sig för införlivande med ett blivande krigshistoriskt museum, dels och att I måtten få bestämma, vilka ifrågavarande slags föremål borde undergå restaurering samt utställas.

Vid underdånig föredragning härav hava Vi funnit gott att till vad I sålunda hemställt lämna bifall, vilket Vi Eder till svar och underdånig efterrettelse härigenom meddela.”

Därmed kunde modeller och annat värdefullt material flyttas till Stockholm och tillsammans med samlingarna i Stockholm ingå i statens sjökrigshistoriska samlingar. Detta skedde med början 1907. Modellerna har sänts från Karlskrona i enlighet med Marinförvaltningens skrivelse Dnr 915/07 samt Varvschefens i Karlskrona resolutioner år 1907, nr 1324, nr 1593 och 2114. Hela tanken med Statens sjökrigshistoriska samlingar var ursprungligen Herman af Silléns och att de i framtiden skulle utgöra grunden till det sjökrigshistoriska museum man önskade bygga i Stockholm.

Kungl. Marinförvaltningen kan sägas vara huvudman för de sjökrigshistoriska samlingarna och Jacob Hägg rapporterade kontinuerligt till denna om verksamheten kring modellsamlingen. Under de kommande åren överfördes ytterligare modeller i de sjökrigshistoriska samlingarna, även om själva museibygnaden dröjde. Hägg föreslog även vilka modeller som flottan skulle visa upp vid den Baltiska utställningen i Malmö 1914. Så sent som 1919 överfördes ”utan ersätt-

ning” tio fartygsmodeller från flottans varv i Stockholm till de sjökrigshistoriska samlingarna (Kungl. Marinförvaltningens skrivelse 26 november 1919, Varvschefens i Stockholm resolution nr 3127). Planerna på ett sjökrigshistoriskt museum ändrades 1927 då f.d. Skogsinstitutet på Strandvägen i Stockholm iordningställdes till ett Marinmuseum och samlingarna kunde visas för allmänheten. Marinmuseum i Stockholm upphörde formellt 1938, då samlingarna överfördes till det nya Statens sjöhistoriska museum.

Efter beslut i Statens sjöhistoriska museums nämnd den 28 mars 1958 och i Kungl. Marinförvaltningens brev NIM 213-6, daterat den 2 juni 1958, samt Örlogsvarvets i Karlskrona skrivelse K 1462 gjordes en uppdelning mellan Statens sjöhistoriska museum och Marinmuseum så att båda museerna skulle kunna visa ett representativt urval av flottans fartygstyper. Elva modeller införlivades med Sjöhistoriska museets samlingar samtidigt som tretton modeller överfördes till Marinmuseum i Karlskrona.

Frågan om modellernas hemvist har därefter aktualiserats i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Statens kulturråd genomförde en översiktlig kartläggning av de marina och sjöhistoriska museernas verksamhet, vilket resulterade i en rapport till regeringen i början av 1992. Rapporten resulterade också i att Kulturrådet tillsatte en arbetsgrupp för att se över ansvars- och resursfördelningen inom berörda museer. Då Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer inte lyckades träffa en överenskommelse om frågans lösning ledde arbetsgruppens arbete inte till något resultat.

Frågan har även behandlats i Kulturutredningens delbetänkande om Sjöhistoriska museets lokalisering. Av betänkandet framgår bl.a. att utredningen räknar med att Sjöhistoriska museet kommer överens med Marinmuseum om överföring/återföring dit av ett antal föremål av stor betydelse för skildringen av Karlskrona som örlogsstation. ”En generös inställning från Sjöhistoriska museet till den typen av mindre, permanenta eller tidsbegränsade, omfördelningar av material är en mera praktisk och ekonomisk form av stöd till landets sjöhistoriska museer än en permanent uppsplittring av museets samlingar.”

I regeringens proposition (1996/97:3) Kulturpolitik konstaterar regeringen bl.a. att ”åtskilliga föremål hos såväl Sjöhistoriska museet som Marinmuseum faller inom ramen för ett gemensamt ansvarsområde. En diskussion om överföringar och inriktning har skett sedan 1992 utan att några positiva resultat har kunnat nås”. För att underlätta en fortsatt samverkan föreslår regeringen därför att Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer.

Kulturutskottet ansåg att de skäl regeringen anfört för att lägga samman Marinmuseum med Statens sjöhistoriska museer till en myn-

dighet var övertygande och tillstyrkte förslaget (bet. 1996/97:KrU1). Utskottet konstaterade att myndigheten får ansvaret för de båda museernas föremålsbestånd, vilket torde underlätta samordandet av de nuvarande verksamheterna, bl.a. då det gäller överföringen av föremål mellan museerna. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

4.2.2 Beskrivning av modellsamlingen

Modellsamlingen vid Sjöhistoriska museet består i dag av i huvudsak fyra föremålskategorier; fartygsmodeller, halvmodeller, gjutmodeller och övriga modeller. Inom kategorierna ryms såväl föremål med örlogsanknytning som från civil sjöfart och skeppsbyggeri. Efter uppdelningen mellan Sjöhistoriska museet och det nybildade Marinmuseum år 1958–59, finns i dag en representativ samling fartygsmodeller vid Sjöhistoriska museet. Den är tack vare kopplingen till den civila sjöfarten Sveriges viktigaste referenssamling inom området.

För samlingen av fartygsmodeller kan man generellt säga att den består av två delar, fartygsmodeller tillkomna före år 1900 och fartygsmodeller tillkomna efter år 1900. Uppdelningen är viktig såtillvida att modellerna tillverkade efter 1900 till 99 % byggdes under Jacob Häggs ledning och för det tänkta Sjökrigshistoriska museet i Stockholm. Under 1920-talet byggde man modeller för Marinmuseet i Stockholm och efter 1931 byggs de uteslutande för det kommande Statens sjöhistoriska museum. Modeller tillkomna före år 1900 har, förutom modellerna som beställdes till Flottans paviljong, tillverkats med ett annat syfte.

Efter 1938 har Sjöhistoriska museets modellverkstad successivt kunnat bygga upp landets främsta samling av örlogsmodeller. Totalt omfattar modellsamlingen på Sjöhistoriska museet drygt 200 fartygsmodeller med anknytning till örlog. Av dessa är ca 90 modeller tillkomna före år 1900. Nio modeller tillhör de allra äldsta, tillkomna under perioden ca 1650–1720. af Chapmans relaterade modeller omfattar drygt 25 st varav ca 15 utgör fartygstyper för Arméns flotta som fanns stationerad på Galärvarvet i Stockholm och på Sveaborg i Helsingfors. Bland 1700-talsmodellerna finns också ett antal galärer vilka var en fartygstyp som även den användes inom Arméns flotta. Den stora övervikten på modeller yngre än sekelskiftet beror just på modellverkstadens omfattande produktion.

Marinmuseum har tre exemplar av de allra äldsta modellerna, tillkomna ca 1650–1720, (K8, K53 och K61). Av 1700- och 1800-talets modeller har man betydligt fler, till stor del beroende på uppdelningen 1958–59. De stora luckorna finns bland 1900-talets modeller, delvis

beroende på Marinmuseets tidigare uttalade verksamhet som varvsmuseum för Karlskrona.

Museets samling skulle återspegla varvets produktion varför t.ex. pansarbåtarna saknas helt. Liksom för Sjöhistoriska museet erhåller dock Marinmuseum ett viktigt tillskott i de modeller av moderna fartygstyper som skänks av Försvarets materielverk.

4.2.3 Sammanfattning och förslag

Sedan 1600-talet har fartygsmodeller funnits i kungliga samlingar och hos skeppsbyggare. Några modeller tillhöriga flottan är inte kända före 1730. Från den tiden börjar Amiralitetskollegiet emellertid att planera och bygga upp en modellsamling. I samband med den omdaning av Karlskrona som af Chapman genomförde på 1780-talet uppfördes också en modellkammare. Som en grund för denna sålde af Chapman till flottan ett tjugotal modeller som han tillverkat under sin tid i Stockholm. Han lät även föra dit de flesta modellerna från Stockholmseskadern. I Stockholm blev främst galärmodellerna kvar. Vidare uppbyggdes på 1790-talet en mindre modellsamling för utbildningsändamål. Ett antal av modellerna i Karlskrona utlånades till den Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm 1897, men återfördes därefter. Sedan tanken på ett centralt marint museum väckts beslöt regeringen 1907 att modellerna m.fl. föremål skulle flyttas från Karlskrona till Stockholm och tillsammans med samlingarna i Stockholm ingå i Statens sjökrigshistoriska samlingar. Även härefter har omflyttningar skett mellan Stockholm och Karlskrona, den senaste 1958 då samlingarna fördelades representativt mellan de båda museerna.

Modellkamrarna i Stockholm och Karlskrona är inrättade 1752 genom en kunglig förordning. De modeller som ingick i dessa var således statlig egendom, vilket ytterst tagit sig uttryck i att regeringen fattat beslut om var de skall vara placerade. Sedan modellerna flyttades från Karlskrona till Stockholm har det alltid funnits ett starkt önskemål från Karlskrona att de skulle återföras dit.

Genom att Marinmuseum den 1 juli 1997 läggs samman med Statens sjöhistoriska museer kommer modellerna att tillhöra samma myndighet, oavsett om de finns på Sjöhistoriska museet i Stockholm eller Marinmuseum i Karlskrona. Modellerna kan på så sätt förvaras och ställas ut där det är mest lämpligt. Eftersom regeringen fr.o.m. den 1 mars 1997 tillsatt en särskild myndighetschef för Statens sjöhistoriska museer anser kommittén att det bör ankomma på denne att fatta beslut i dessa frågor.

Kommittén får i sammanhanget framhålla betydelsen av att sådana beslut tillgodoser statsmakernas uttalanden om att kulturen skall vara en hela landets angelägenhet samt att de tillgodoser Marinmuseets roll att inom myndigheten fullgöra de uppgifter som rör sjöförsvaret. Även i fortsättningen måste det finnas representativa sjöhistoriska samlingar både i Stockholm och Karlskrona, bl.a. för att tillgodose Försvarens behov av utbildning om sjöförsvarets utveckling inom ramen för den officersutbildning som marinen bedriver på Berga och i Karlskrona.

Det finns även ett kulturhistoriskt värde i att på sikt genomföra en inventering av den modellsamling som byggdes upp i Karlskrona och så långt möjligt bringa klarhet i vilka föremål som ingått i denna och var dessa i nuläget finns.

4.3 Vaxholms fästnings museum

4.3.1 Bakgrund

Frågan om Vaxholms fästnings museums tillhörighet har varit aktuell sedan slutet av 1970-talet. Styrelsen för Statens försvarshistoriska museer uttalade då det angelägna i att museets fortbestånd tryggades och att museet utvecklades. Styrelsen ansåg att museet borde inordnas i Statens försvarshistoriska museer och ha till uppgift att fullgöra de uppgifter som rör kustartilleriets verksamhet och utveckling genom tiderna. Med anledning av hur den marina museitraditionen kom att utvecklas gav Chefen för marinen 1988 ut en inriktning av museiverksamheten av vilken bl.a. framgår att Marinmuseum är ett "centralt museum för marinen med inriktning att visa marinens historik i stort och flottan i detalj samt i övrigt enligt Marinmuseums instruktion" och att Vaxholms fästnings museum är ett "centralt museum för kustartilleriet med inriktning att visa kustartilleriets historik samt Stockholms kustartilleriförsvaret i detalj".

Chefen för marinen föreslog i en skrivelse till regeringen, daterad den 4 juni 1991, att Vaxholms fästnings museum skulle överföras till Statens försvarshistoriska museer. Under 1992 genomförde Statens försvarshistoriska museer en konsekvensanalys av att införa museet i myndigheten. Man redovisade inga konsekvenser som skulle kunna hindra ett inordnande, men något beslut i frågan togs inte. Statens försvarshistoriska museer har aktualiserat ärendet senast i sin anslagsframställning för budgetåret 1997.

Ärendet har sedan 1996 handlagts av Kulturdepartementet. Av propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik framgår att regeringen för närvarande inte är beredd att ta ställning i frågan.

Vaxholms fästnings museum har sedan 1956 administrativt sorterat under Stockholms kustartilleriförsvaret. Till följd av en omorganisation inom Försvarsmakten överfördes museet 1990 till Vaxholms kustartilleriregemente.

4.3.2 Verksamheten

KA 1 regementsmuseum sattes upp 1947 på Oskar-Fredriksborgs fort. Det överlämnades till staten 1956. Av Försvarsdepartementets beslut (1956-09-21) framgår bl.a. följande:

”Kungl. Maj:t bemyndigar Marinförvaltningen att för kronans räkning emottaga ifrågakvarande gåva att jämte övriga förekommande föremål under benämningen Vaxholms fästnings museum samt underställd Chefen för Stockholms kustartilleriförsvaret tills vidare förvaras inom fästningen, varvid beträffande tillsyn, vård, öppethållande och medelsredovisning m.m. i förekommande delar skola tillämpas de föreskrifter som enligt brev den 18 februari rörande museiverksamheten inom marinen gälla för modellkammaren i Karlskrona.”

Under början av 1960-talet flyttades museet till Vaxholms kastell för att återinvigas där 1964.

I nuläget har fästningsmuseet tre uppgifter, nämligen att belysa Vaxholms fästnings historia, kustartilleriets historia och försvaret av Stockholms skärgård. Verksamheten omfattar såväl basutställningar som tillfälliga utställningar, guidade visningar, trycksaksutgivning m.m. Museet bedriver även viss konferensverksamhet. Utställningsytan uppgår till ca 3 000 kvm och antalet föremål till ca 4 000. Till museet hör också ett referensbibliotek, en bildsamling och ett föremålsregister. Egentliga magasin saknas, liksom mycket av de basresurser som normalt finns vid ett museum. Museet är i nuläget i behov av en omfattande omgestaltning av sina basutställningar, som i stort står oförändrade sedan början av 1960-talet.

Museet har på senare år medverkat i att levandegöra de äldre kustbefästningar som övertagits av Statens fastighetsverk. Ett exempel på detta är Siaröfortet utanför Ljusterö.

Verksamheten finansieras dels av intäkter, dels av medel från Vaxholms kustartilleriregemente. För 1997 har budgeterats ca 2 300 000 kronor, av vilka ca hälften utgör hyreskostnader. Museet hade 9 200 betalande besökare 1996, vilket är en nedgång med ca 7 000 personer. Minskningen är i huvudsak orsakad av att museet fr.o.m. detta år endast

får ta ut avgift av dem som besöker själva museet, medan man tidigare kunnat ta ut en avgift av alla som besökte Kastellet.

Personalen består av en museichef på halvtid, en museiintendent och en halvtidstjänstgörande assistent. Under sommarhalvåret tillkommer guider och vaktpersonal.

Kastellet förvaltas sedan 1993 av Statens fastighetsverk. Museet är i huvudsak inrymt i kastellets västra linje. I de övriga delarna pågår för närvarande renoverings- och ombyggnadsarbeten för hotell-, konferens- och restaurangverksamhet samt för kontor. Fastighetsverket har också återställt de s.k. fredstaken, vilket har skapat stora vindsutrymmen.

4.3.3 Bedömning

Vaxholms fästnings museum är unikt genom att det är det enda tidigare förbandsmuseum som har fått ett regeringsbeslut för sin verksamhet. Dess verksamhet speglar dessutom en del av försvarets historia – kustartilleriets – som inte finns dokumenterad i samma omfattning vid något annat museum.

Genom att Försvarsmakten lägger ner allt fler kustförsvarsanläggningar och kustförsvarsförband ökar mängden föremål som bör tillfalla museet. Det finns även ett ökande behov av att ta hand om teknik- och kulturhistoriskt intressant materiel som nu riskerar att förstöras genom eftersatt underhåll på grund av dåliga ekonomiska resurser.

Statens försvarshistoriska museer framhåller i sitt yttrande över Kulturutredningens delbetänkande rörande Sjöhistoriska museets lokalisering bl.a. att den sjömilitära verksamheten inte bara omfattar flottan, utan även kustartilleriet och dess föregångare befästningarna från Carlstens fästning i Marstrand till Härnösand. Utan samspelet mellan befästningarnas hamnar och militära styrkor kan flottans verksamhet inte förstås. Detta gör det angeläget att Vaxholms fästnings museum ges möjlighet att bedriva insamlings- och förmedlingsverksamhet med inriktning på kustartilleriets historia.

Frågan om Vaxholms fästnings museums tillhörighet kan synas ligga utanför kommitténs arbete. Kommittén har ändå valt att belysa frågan mot bakgrund av att kustartilleriet endast i mindre omfattning finns representerat vid Marinmuseum och Sjöhistoriska museet och att ett överförande till en central museimyndighet inom Kulturdepartementet skulle säkerställa och utveckla museets verksamhet.

5 Samverkan

Kommitténs förslag

För att stärka samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer föreslår kommittén att överintendenten vid respektive myndighet ingår som ledamot i den andra myndighetens styrelse.

För att stärka samverkan med Försvarmakten bör i styrelsen för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer ingå företrädare för Försvarmakten. I Statens försvarshistoriska museers styrelse bör även ingå en företrädare för de frivilliga försvarsorganisationerna.

Kommittén anser att Kungl. Maj:ts bestämmelser rörande museiverksamheten inom marinen bör upphävas, då de till stor del inte är tillämpliga. Kommittén anser att det bör ankomma på cheferna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer att i samråd med Försvarmakten närmare komma överens om formerna och innehållet i Marinens museikommittés verksamhet.

Kommittén föreslår att det i styrelsen för Försvarets historiska telesamlingar (FHT), förutom representanter för Försvarmakten och Försvarets materielverk, fortsättningsvis ingår två representanter för Statens försvarshistoriska museer och en representant för Statens sjöhistoriska museer. Dessa skall representera Armémuseum, Marinmuseum och Flygvapenmuseum. För att underlätta FHT:s fortsatta verksamhet förutsätter kommittén att Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer så långt möjligt har en gemensam policy i dessa frågor.

Kommittén föreslår att överintendenten vid Statens sjöhistoriska museer tar erforderliga initiativ för att formalisera samverkan mellan Marinmuseum och Sydkustens marinkommando.

Kommittén föreslår slutligen att 18 § i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. ändras så att Försvarmakten får meddela föreskrifter för tillämpningen även för Statens sjöhistoriska museer.

5.1 Inledning

Av kommittédirektiven framgår att det är angeläget att ett aktivt samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer. Vidare bör Statens sjöhistoriska museer, och inom detta särskilt Marinmuseum, uppehålla fasta och aktiva kontakter med Försvarsmakten. I den utsträckning samverkan mellan Statens sjöhistoriska museer och Försvarsmakten även påverkar samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer och Försvarsmakten har kommittén valt att även belysa detta och komma med förslag till förändringar.

5.2 Samverkan mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer

5.2.1 Allmänt

Av propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik framgår att det är av stor betydelse för Statens försvarshistoriska museer att kunna arbeta med ett samlat perspektiv på försvarets historiska utveckling samt vidmakthålla förankring och legitimitet i förhållande till Försvarsmakten i dess helhet även efter det att Marinmuseum lagts samman med Statens sjöhistoriska museer. Myndigheten skall därför fortsatt ha ett huvudansvar för övergripande militära museifrågor. Av propositionen framgår vidare att Statens försvarshistoriska museer, som nu, skall utföra tillsyn och rådgivning gentemot förbands- och vapenslagsmuseer samt specialsamlingar inom Försvarsmakten, vad gäller marinen dock i samråd med Statens sjöhistoriska museer.

Denna samverkan som skall ske mellan myndigheterna har formaliserats i 1 § i förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer, av vilken det framgår att ”i fråga om sjöförsvaret skall myndigheten i lämplig omfattning samråda med Statens sjöhistoriska museer” och i 3 § i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer, av vilken det framgår att ”i fråga om sjöförsvaret skall myndigheten i lämplig omfattning samråda med Statens försvarshistoriska museer samt biträda vid tillsynen av samlingar av militär eller kulturhistorisk art”. I förslagen till instruktioner används begreppet ”sjöförsvaret”, då det kan anses ha en vidare innebörd än marinen.

Kommittén förutsätter också att ett fördjupat samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer, bl.a. för att försvarets betydelse för samhällsutvecklingen skall kunna presenteras samlat även i fortsättningen.

5.2.2 Representation i myndigheternas styrelser

I förslagen till instruktioner föreslås att respektive myndighets styrelse skall bestå av högst nio ledamöter, överintendenten medräknad. För att stärka samverkan mellan myndigheterna bör respektive myndighet vara företräd i den andra myndighetens styrelse. Med hänsyn till de ärenden som avgörs i styrelserna föreslår kommittén att överintendenten vid respektive myndighet ingår som ledamot i den andra myndighetens styrelse.

För att stärka samverkan med Försvarsmakten bör i styrelserna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer även i fortsättningen ingå företrädare för Försvarsmakten. I Statens försvarshistoriska museers styrelse bör även ingå en företrädare för de frivilliga försvarsorganisationerna. Dessa utgör en betydelsefull del av försvarets verksamhet och har genom åren varit en länk mellan försvaret och samhället.

5.2.3 Försvarets traditionsnämnd

Försvarets traditionsnämnd skall inom Statens försvarshistoriska museer fullgöra de uppgifter som rör militära traditioner. Nämnden har funnits sedan 1985. Vid en instruktionsöversyn 1992 insattes nämnden som en fjärde organisatorisk enhet i myndigheten.

Nämnden behandlar normalt endast principiella frågor medan sakfrågor behandlas enligt de riktlinjer som nämnden meddelat. Nämnden är inget eget beslutsorgan. I den utsträckning beslut krävs av myndighetskaraktär fattas dessa av överintendenten. I förekommande fall hänvisas då till eventuell diskussion och ställningstagande av nämnden.

Enligt den gällande instruktionen är överintendenten ordförande medan myndigheten beslutar om sammansättningen i övrigt. Normalt deltar i nämndens sammanträden endast de ledamöter som berörs av aktuellt sakområde. Det innebär att när enbart frågor som rör armén behandlas deltar vanligen inte företrädare för marinen eller flygvapnet. I den mån frågor inte berör heraldik och därmed sammanhängande frågor deltar inte heller statsheraldikern vid Riksarkivet.

Av propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik framgår bl.a. att nämnden förutsätts innehålla en representant för Statens sjöhistoriska museer, vilket kommittén beaktat i förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer.

5.3 Samverkan med Försvarsmakten

5.3.1 Statens sjöhistoriska museers samlingar

I arbetet med myndigheternas instruktioner har Försvarsmakten framhållit vikten av att det även i fortsättningen finns representativa samlingar avseende sjöförsvaret både vid Sjöhistoriska museet i Stockholm och Marinmuseum i Karlskrona. Som skäl för detta anges bl.a. att samlingarna behövs för att underlätta rekryteringen till marinen och för att tillgodse behovet av utbildning om sjöförsvarets utveckling inom ramen för den officersutbildning som marinen bedriver på Berga och i Karlskrona.

Kommittén har i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer i 10–11 §§ föreslagit att Sjöhistoriska museet även i fortsättningen fullgör de uppgifter inom myndigheten som rör det samlade sjöhistoriska området, med särskild inriktning mot handelssjöfarten och skeppsbygget, medan Marinmuseum fullgör de uppgifter inom myndigheten som rör sjöförsvaret. Kommittén anser att Försvarsmaktens önskemål tillgodoses inom ramen för sitt förslag.

5.3.2 Marinens museikommitté

Allmänt

Kungl. Maj:t (Försvarsdepartementet) har utfärdat bestämmelser rörande museiverksamheten inom marinen den 7 oktober 1966 (TSA 1966:88).

Av bestämmelserna framgår bl.a. att museiverksamheten inom marinen har till ändamål att förvalta och vårda marinens del av statens sjökrigshistoriska samlingar, att tillföra samlingarna marina föremål ägnade att belysa den historiska utvecklingen av sjöförsvarets materiel och vad som sammanhänger med detta, att i möjlig mån göra samlingarna tillgängliga för forskare och allmänheten – då så är lämpligt genom att föremål ur samlingarna deponeras i Statens sjöhistoriska museum eller i annan museal organisation – samt att befordra intresset för marinen och dess arbete i statens tjänst.

Vidare framgår att dåvarande Marinförvaltningen (Försvarets materielverk) leder museiverksamheten med biträde av Marinens museikommitté. Marinförvaltningen bestämmer var föremålen skall förvaras. Innan beslut fattas om deposition eller överlåtelse till Statens sjöhistoriska museum eller deposition till annan museal myndighet eller hos myndighet som ej tillhör marinen skall yttrande inhämtas av Marinens museikommitté och, om ärendet berör dåvarande Marinmuseum och Modellkammaren i Karlskrona (Marinmuseum), av chefen för museet.

Marinens museikommitté skall vara förlagd till Stockholm. Den består av nio valda ledamöter och två självskrivna ledamöter. Av dessa är fem utsedda av Chefen för marinen (nuvarande Försvarmakten, marinledningen), två av Marinförvaltningen (nuvarande Försvarets materielverk), en av Försvarets intendenturverk (nuvarande Försvarets materielverk) och en av Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien. Självskrivna ledamöter är chefen för Marinmuseet och Modellkammaren i Karlskrona (nuvarande Marinmuseum) och museidirektören vid Statens sjöhistoriska museum (nuvarande överintendenten vid Statens sjöhistoriska museer). Överintendenten vid Statens försvarshistoriska museer har därefter tillkommit som självskrivna ledamot.

Försvarets materielverk har senast utsett ledamöter i kommittén den 2 april 1996 (Tjänstemeddelande för Försvarmakten, TFM 96005). Av beslutet framgår att kommittén även har tre adjungerade ledamöter, nämligen en representant för vardera Norrlandskustens marinkommando och Försvarets historiska telesamlingar samt museichefen för Vaxholms fästnings museum. Ledamöterna är utsedda för en tid av tre år räknat från den 1 januari 1996.

Museikommittén sammanträder i regel två gånger om året.

Förslag

Frågan om inriktningen av Marinens museikommitté har diskuterats de senaste åren. Man har emellertid avvaktat bl.a. kulturpropositionen och försvarsbeslutet för att kunna gå vidare. Museikommittén avser nu att aktualisera bestämmelserna för sin verksamhet.

Både Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer anser att Marinens museikommitté skall finnas kvar, då den inom sig besitter en kompetens som kan vara till nytta för de båda myndigheternas verksamhet. Arbetet i museikommittén bör dock mer inriktas mot rådgivning och erfarenhetsutbyte.

Kommittén anser att 1966 års bestämmelser om museiverksamheten inom marinen bör upphävas, då de till stor del inte är tillämpliga. Kommittén anser att det bör ankomma på cheferna för Statens för-

svarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer att i samråd med Försvarsmakten närmare komma överens om formerna och innehållet i Marinens museikommittés verksamhet.

5.3.3 Försvarets historiska telesamlingar

Allmänt

Försvarets historiska telesamlingar (FHT) har som mål att medverka till att representativa delar av försvarsmaktens äldre telemateriel tas tillvara, registreras, dokumenteras, vårdas och förrådshålls till dess att den kan tas om hand av museerna. FHT vill säkerställa att museisamlingarna i landet totalt visar teknikutvecklingens roll i försvarets utveckling.

Arbetet i FHT skall ses som ett stöd i försvarsmaktens avvecklingsarbete av äldre telemateriel för att uppfylla regeringens krav vad gäller tillvaratagande, dokumentation och överlämnande av materiel till Statens försvarshistoriska museer. Arbetet inriktas främst mot att ta tillvara och iordningställa föremål och/eller modeller som markerar brytpunkter i utvecklingen, är representativa för sin tid och visuellt intressanta.

FHT leds av en styrelse, i vilken ingår representanter för Försvarsmakten och Försvarets materielverk samt en representant från vardera Armé-, Marin- och Flygvapenmuseet. Det huvudsakliga arbetet sker i en urvalsgrupp, vars förslag bereds av ett verkställande utskott före styrelsens beslut.

Under budgetåret 1995/96 har Statens försvarshistoriska museer tagit fram och fastställt en insamlingspolicy, av vilken bl.a. framgår att insamlingen av föremål skall bygga vidare på de tre museernas befintliga samlingar och komplettera dessa.

FHT:s verksamhet inriktas de närmaste två åren mot att inventera och registrera all av FHT insamlad och förrådshållen materiel, att dokumentera materielen och utvecklingen inom de olika teknikområdena samt att iordningställa och överlämna materielen till museerna. FHT kommer vidare att ge museerna stöd vid den fortsatta materielavvecklingen inom försvaret samt bistå museerna vid utgallring av föremål som inte bedöms ha historiskt värde.

Förslag

Det är av vikt att Marinmuseum representeras i styrelsen även sedan det lagts samman med Statens sjöhistoriska museer. Kommittén föreslår därför att det i styrelsen, förutom representanter för Försvarsmakten och

Försvarets materielverk, fortsättningsvis ingår två representanter för Statens försvarshistoriska museer och en representant för Statens sjöhistoriska museer. Dessa skall representera Armémuseum, Marinmuseum och Flygvapenmuseum.

För att underlätta FHT:s fortsatta verksamhet förutsätter kommittén att Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer så långt möjligt har en gemensam policy i dessa frågor och att samverkan sker med Tekniska museet iteknikhistoriska frågor.

5.3.4 Lokal samverkan

Som framgår av inledningen är det viktigt att särskilt Marinmuseum uppehåller fasta och aktiva kontakter med Försvarmakten. Detta gäller inte minst på regional och lokal nivå i Karlskrona, där museet utgör ett väsentligt inslag för förståelsen av det marina arvet.

Fram till den 1 juli 1997 har museet lokaler i kasern Ankarstierna inom Sydkustens marinkommandos område och utgör genom sin kompetens en naturlig del av verksamheten inom ett område där historia och nutid går parallellt. Många av de anordningar som fortfarande används har sitt ursprung i 1700- och 1800-talet. Exempel på detta är den s.k. Lindholmsdockan och femfingerdockorna som fortfarande är i bruk. Genom att museet fram till den 1 juli 1996 som en del av Statens försvarshistoriska museer ingått under Förvarsdepartementet har det även naturligen kunnat samverka med Marinkommandot, t.ex. vad gäller fartygsunderhåll, magasinslokaler, förvaring av vapen, ekonomi- och personalhantering och företagshälsovård.

Det är viktigt att denna samverkan med Försvarmakten naturligen består även sedan museet flyttat till sina nya lokaler på Stumholmen.

Även om ömsesidiga försäkringar gjorts om att samverkan och utbyte av tjänster på det museala området skall fortsätta som tidigare anser kommittén att dessa bör formaliseras, inte minst mot bakgrund av de förändringar som sker inom Försvarmakten. Kommittén föreslår därför att överintendenten vid Statens sjöhistoriska museer tar erforderliga initiativ för att formalisera samverkan mellan Marinmuseum och Sydkustens marinkommando.

5.3.5 Förvaring av vapen

Gällande författningar m.m.

Vapenlagen (1973:1176) innehåller föreskrifter om enskilda organisationers m.fl. befattning med skjutvapen och ammunition. Lagen kompletteras av vapenförordningen (1974:123, omtryckt 1991:1257) och av föreskrifter och allmänna råd som utfärdas av Rikspolisstyrelsen. Enligt vapenlagen är allt innehav av skjutvapen och ammunition tillståndspliktigt. Tillstånd meddelas av polismyndigheten. Enligt 44 § i vapenlagen gäller denna inte staten.

En arbetsgrupp inom Försvarsdepartementet lade i juni 1995 fram rapporten Säkrare hantering av statens skjutvapen (Ds 1995:38). Arbetsgruppen ansåg bl.a. att mycket skulle stå att vinna med ett sammanhållet regelverk för statliga skjutvapen och annan farlig materiel som behöver hanteras med särskild omsorg från säkerhetssynpunkt. Ett sådant regelverk borde kunna vara ett verksamt medel för att nå en förhöjd skyddsnivå kring militära och andra statliga vapen. Som ett resultat av arbetsgruppens arbete utfärdade regeringen i januari 1996 en förordning (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m.

Av 18 § i förordningen framgår att "Försvarsmakten får för Försvarets materielverk, Försvarets forskningsanstalt och Statens försvarshistoriska museer meddela de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av förordningen" och att Rikspolisstyrelsen får meddela sådana föreskrifter för andra statliga myndigheter.

Regler om förvaring i fred av Försvarsmaktens vapen och viss ammunition finns i Överbefälhavarens kungörelse (FFS 1979:17) med föreskrifter om förvaring i fred av Försvarsmaktens eldhandvapen, kul-sprutor och viss ammunition m.m. (FEKA). I kungörelsen finns bl.a. bestämmelser för vapen som förvaras i militära museer och när vapen lånas ut till annan myndighet eller organisation utanför Försvarsmakten.

Statens försvarshistoriska museers samlingar

I Statens försvarshistoriska museers samlingar av vapen ingår en del moderna användbara vapen. Dessa förvaras enligt Försvarsmaktens regler. Flertalet vapen tillhör Armémuseum och Flygvapenmuseum. Vid Marinmuseum finns ett antal aktiva vapen, i huvudsak gevär, som speglar utvecklingen inom marinen. Dessa förvaras i huvudsak i förråd på Sydkustens marinkommandos område.

Förslag

Då Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer kommer museet enligt förordningen om statliga myndigheters skjutvapen därefter att få tillämpa Rikspolisstyrelsens föreskrifter. Med hänsyn till att vapnen till övervägande del tillförs från Försvarmakten och förvaras på militärt område förefaller det emellertid mer lämpligt att man även i fortsättningen får tillämpa Försvarmaktens föreskrifter. Ett annat skäl för att regelverket bör vara detsamma är också den samverkan som skall ske mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer bl.a. vad gäller tillsynen av de marina förbandsmuseerna.

Mot bakgrund härav föreslår kommittén att 18 § i förordningen om statliga myndigheters skjutvapen m.m. ändras så att Försvarmakten får meddela föreskrifter för tillämpningen även för Statens sjöhistoriska museer. Paragrafen skulle därmed få den lydelse som framgår av sid.15.

Med en sådan skrivning omfattas visserligen hela myndigheten Statens sjöhistoriska museer fortsättningsvis av Försvarmaktens föreskrifter och inte bara den del som utgör Marinmuseum. Kommittén bedömer emellertid detta vara av mindre betydelse, då det vid Sjöhistoriska museet och Vasamuseet endast finns enstaka vapen som kommer att omfattas av bestämmelserna.

6 Instruktioner

Kommitténs förslag

Kommittén anser att i en framtida översyn av instruktionerna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer bör övervägas om målsättningen i stället mer övergripande skall betona kunskapen om kulturarvet och samhällsutvecklingen, t.ex. att myndigheterna har till uppgift att främja kunskapen om det militära kulturarvet respektive det maritima kulturarvet och dess roll i samhällsutvecklingen.

Kommittén anser vidare att texterna i 2 § i centralmuseernas instruktioner generellt bör ses över och moderniseras vid en framtida översyn.

Kommittén föreslår att det i den översyn av strukturen på museiområdet som pågår inom Kulturdepartementet övervägs om Statens försvarshistoriska museers och Statens sjöhistoriska museers ansvar och uppgifter inom det försvarshistoriska respektive sjöhistoriska området motiverar att de skulle kunna ha en roll som ansvarsmuseer.

6.1 Inledning

Regeringen har den 7 juni 1990 utfärdat en förordning (1990:571, ändr. 1996:460 och 1996:1314) med instruktion för Statens sjöhistoriska museer att gälla fr.o.m. den 1 juli 1990. Regeringen har vidare den 27 maj 1992 utfärdat en förordning (1992:514, ändr. 1994:172 och 1996:110) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer att gälla fr.o.m. den 1 juli 1992.

I en särskild skrivelse (dnr 11/97) har kommittén den 15 april 1997 till kulturministern lämnat förslag till ändringar i dessa instruktioner. Förslaget till ändringar i instruktionen för Statens försvarshistoriska museer redovisas i bilaga 5 och förslaget till ändringar i instruktionen för Statens sjöhistoriska museer i bilaga 6. Förslagen har beretts inom regeringskansliet. Regeringen har den 29 maj 1997 beslutat om änd-

ringar i instruktionerna för Statens sjöhistoriska museer (SFS 1997:336) och Statens försvarshistoriska museer (SFS 1997:337). Ändringarna överensstämmer i allt väsentligt med kommitténs förslag.

Förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer innebär en omarbetning av denna i sin helhet dels med anledning av organisationsförändringen, dels som en anpassning till andra instruktioner för centralmuseer inom Kulturdepartementets område. Innehållet i instruktionen för Statens sjöhistoriska museer har ändrats i huvudsak med avseende på att Marinmuseum läggs samman med myndigheten den 1 juli 1997.

6.2 Sammanfattning av förslagen till ändringar i instruktionerna

Regeringen har i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik förordat att Marinmuseum bör läggas samman med Statens sjöhistoriska museer, eftersom förutsättningarna för en rationell fördelning av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar avsevärt förbättras inom ramen för en mer samlad sjöhistorisk museiverksamhet, samt att särskild vikt bör fästas vid vidareutvecklingen av Marinmuseum som tar i bruk nya lokaler och basutställningar. Regeringen framhåller också att "Marinmuseum bör inom myndigheten ges största möjliga ansvar för insatserna inom sitt område". Riksdagen har beslutat i enlighet med förslaget.

Mot bakgrund härav har kommittén föreslagit att Sjöhistoriska museet även i fortsättningen fullgör de uppgifter inom myndigheten som rör det samlade sjöhistoriska området, med särskild inriktning mot handelssjöfarten och skeppsbyggeriet, medan Marinmuseum fullgör de uppgifter inom myndigheten som rör sjöförsvaret. Detta har kommit till uttryck i 10–11 §§ i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer.

Försvarsmakten har framhållit vikten av att det även framgent finns representativa samlingar avseende sjöförsvaret både i Stockholm och Karlskrona, bl.a. för att underlätta rekryteringen till marinen och för att tillgodse behovet av utbildning om sjöförsvarets utveckling inom ramen för den officersutbildning som marinen bedriver på Berga och i Karlskrona. Kommittén anser att detta önskemål tillgodoses inom ramen för sitt förslag.

Regeringen har vidare i Kulturpropositionen framhållit betydelsen av att Statens försvarshistoriska museer även i fortsättningen skall kunna arbeta med ett samlat perspektiv på försvarets historiska utveckling samt vidmakthålla förankring och legitimitet till Försvarsmakten i sin helhet.

Kommittén har därför med utgångspunkt i 2 § 3 i Statens konstmuseers instruktion (1988:677) föreslagit att 2 § 3 i instruktionen för Statens försvarshistoriska museer skall få följande lydelse: ”förteckna och vetenskapligt bearbeta samlingar av militär eller kulturhistorisk art inom myndigheter som bedriver militär verksamhet, öva tillsyn över sådana samlingar samt stödja andra samlingar av militär art i Sverige”.

Regeringen förutsätter att tillsyn och rådgivning vad gäller marinen skall ske i samråd med Statens sjöhistoriska museer och att ett aktivt samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer, för att såväl försvar som sjöfart skall kunna dokumenteras och skildras på ett heltäckande sätt. En representant för Statens sjöhistoriska museer förutsätts även ingå i Försvarets traditionsnämnd, som även i fortsättningen skall vara knuten till Statens försvarshistoriska museer. Detta har inarbetats i 1 och 12 §§ i förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer och i 3 § i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer. I instruktionerna används begreppet ”sjöförsvaret”, då det kan anses ha en vidare innebörd än marinen.

Kulturutskottet har i sitt betänkande (1996/97:KrU5) Kulturarvsfrågor bl.a. tagit upp frågan om skyddet av de kulturhistoriskt värdefulla fartygen. Utskottet anser bl.a. att det är angeläget att kulturhistoriskt värdefulla fartyg i allmänhet, såväl segelfartyg som andra fartyg, kan bevaras. En viktig åtgärd torde vara att det görs en inventering, registrering och dokumentation av fartygen. På Sjöhistoriska museet förs ett utförligt register över segelfartyg och ett motsvarande register över ångbåtar har nyligen påbörjats. Det är naturligt att Statens sjöhistoriska museer får i uppgift att genom aktiva insatser i samarbete med andra sjöfartsmuseer dokumentera även andra typer av kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Utskottet framhåller att det finns skäl som med styrka talar för att det bör bli en skyldighet för Sjöhistoriska museet att samverka med ägare till kulturhistoriskt värdefulla fartyg.

Kommittén anser att uppgiften att inventera, registrera och dokumentera de kulturhistoriskt värdefulla fartygen redan uttrycks i 2 § 1 instruktionen för Statens sjöhistoriska museer. I den mån uppgiften behöver preciseras kan detta ske t.ex. genom ett uppdrag i ett regleringsbrev. Frågan om samverkan anser kommittén emellertid vara av sådan vikt att den bör ingå i myndighetens instruktion. Som en följd härav har detta införts i 2 § 3 i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer.

Instruktionerna har anpassats till föreskrifterna i verksförordningen (1995:1332), bl.a. vad gäller antalet ledamöter i styrelserna och ärendenas handläggning.

I arbetet med instruktionerna har framkommit några frågor av mer långsiktig karaktär rörande myndigheternas målsättningar och uppgifter samt ansvarsmuseifrågan. Kommittén har inte arbetat in dessa frågor i sina förslag bl.a. beroende på den översyn av strukturen på museiområdet som pågår inom Kulturdepartementet. De behandlas dock i fortsättningen av detta kapitel.

6.3 Myndigheternas målsättningar och uppgifter

I kommitténs förslag till instruktioner är målsättningarna för myndigheterna oförändrade i förhållande till de nuvarande instruktionerna, nämligen att "Statens försvarshistoriska museer har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvarets verksamhet och utveckling samt sprida kunskap om försvaret i äldre tider och om försvarets roll i samhällsutvecklingen" och att "Statens sjöhistoriska museer har till uppgift att främja kunskapen om det svenska sjöförsvaret, den svenska handelssjöfarten och det svenska skeppsbyggeriet genom tiderna". Kommittén anser att i en framtida översyn av instruktionerna bör övervägas om målsättningen i stället mer övergripande skall betona kunskapen om kulturarvet och samhällsutvecklingen, t.ex. att myndigheten "har till uppgift att främja kunskapen om det militära kulturarvet och dess roll i samhällsutvecklingen" respektive "har till uppgift att främja kunskapen om det maritima kulturarvet och dess roll i samhällsutvecklingen". Som en följd härav bör 10 § i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer ändras så att Sjöhistoriska museet inom myndigheten fullgör de uppgifter som rör "det maritima kulturarvet, särskilt handelssjöfarten och skeppsbyggeriet".

Av 2 § i centralmuseernas instruktioner framgår vilka uppgifter museerna särskilt skall utföra vad gäller sina samlingar, bl.a. att vårda, förteckna, bearbeta och ställa ut dessa. Vidare skall museerna öva tillsyn eller lämna information, råd och annan hjälp åt regionala och lokala museer. Kommittén anser att texterna i 2 § generellt bör ses över och moderniseras vid en framtida översyn av centralmuseernas instruktioner. I det sammanhanget bör även frågan övervägas om det av instruktionerna skall framgå att museerna skall bedriva forskning, t.ex. som det föreskrivs i 2 § 4 i instruktionen för Statens försvarshistoriska museer av vilken det framgår att myndigheten skall "främja studier och bedriva forskning i ämnen som tillhör verksamhetsområdet".

6.4 Ansvarsmuseifrågan

Under arbetet med instruktionerna har frågan väckts om Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer skulle kunna ha en roll som ansvarsmuseer eller om de även i fortsättningen skall vara specialmuseer.

Med hänsyn till att Statens försvarshistoriska museer enligt 2 § 3 i instruktionen har att öva tillsyn över samlingar av militär eller kulturhistorisk art inom myndigheter som bedriver militär verksamhet skulle myndigheten kunna ha ansvarsuppgifter inom det försvarshistoriska området på samma sätt som Statens konstmuseer, som har att öva tillsyn över staten tillhöriga eller av staten understödda samlingar av konst och konsthantverk.

Mot bakgrund av att Statens sjöhistoriska museer får ett ansvar för en mer samlad sjöhistorisk verksamhet, sedan Marinmuseum lagts samman med detta, skulle det kunna överta ansvarsuppgifterna inom det sjöhistoriska området från Nordiska museet. Kulturutskottet framhåller också i sitt betänkande (1996/97:KrU1) Kulturpolitik att det är naturligt att regeringen i sitt arbete med en ny myndighetsstruktur på museiområdet överväger frågan om var ansvaret för det maritima museiområdet skall ligga i framtiden. Utskottet anser också att det kan vara lämpligt att den myndighet som får ett sådant övergripande ansvar får i uppdrag att lämna förslag om uppgiftsfördelningen mellan landets maritima museer.

I Statens kulturråds rapport Museiförslag – Kulturrådets överväganden och förslag angående de centrala museernas uppgifter och ansvar för landets museiväsende (Kulturrådets rapport 1986:3) betonade Kulturrådet vikten av att ansvarsfördelningen mellan de centrala museerna görs tydligare. Detta borde ske främst genom att vissa museer ges ett särskilt ansvar för överblick och samordning av museiväsendets olika delar. Kulturrådet föreslog att dessa skulle benämnas basmuseer medan övriga centrala museer skulle benämnas specialmuseer. De senare har inom sina respektive ämnesområden omfattande och framstående samlingar samt en stor specialistkompetens och är därför en resurs bl.a. för andra museer som har ämnesområdet representerat i sin verksamhet.

I regeringens proposition (1986/87:97) om de centrala museernas uppgifter och ansvar ansåg det föredragande statsrådet att, med utgångspunkt från det särskilda ansvar för museernas samordningsfrågor basmuseerna skall ha, det mer adekvat att kalla dessa för ansvarsmuseer. Ansvarsmuseerna skulle vara nuvarande Statens historiska museum, Nordiska museet, Folkens museum – etnografiska bland de kulturhistoriska museerna, Statens konstmuseer inom området konst samt Naturhistoriska riksmuseet inom området naturhistoria. Av propo-

sitionen framgår vidare att innebörden och innehållet i ansvarsuppgiften för dessa museer behöver utvecklas och preciseras samtidigt som utvecklingen av rollen som ansvarsmuseum bör ses som en löpande uppgift för dem själva i en dialog med övriga museer. Kulturutskottet tillstyrkte regeringens förslag (KrU1986/87:21) och riksdagen beslöt i enlighet därmed (rskr. 1986/87:342).

Kulturutredningen förordade i sitt betänkande (1995:84) Kulturpolitikens inriktning att modellen med ansvarsmuseer behålls och utvecklas. De specifika uppgifter som följer med uppdraget att vara ansvarsmuseum måste tydligare prioriteras inom varje ansvarsmuseum. Utredningen ansåg vidare att regeringen noga borde pröva möjligheten att minska antalet ansvarsmuseer. Regeringen framhåller i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik att strukturen på museiområdet ytterligare bör utvecklas så att regeringen får bättre underlag för en mer långsiktig lösning, som även måste beakta de uppgifter som ligger på ansvarsmuseerna.

Kommittén anser att frågan om vilka ytterligare museer som skall ha särskilda ansvarsuppgifter bör avvakta redovisningen av det uppdrag regeringen givit de nuvarande ansvarsmuseerna att senast den 1 juli 1997 för den senaste femårsperioden redovisa vad ansvarsmuseirollen inneburit, vilka åtgärder som vidtagits, vilka resultat och vilka effekter dessa fått. Kommittén föreslår att det i den översyn av strukturen inom museiområdet som pågår inom Kulturdepartementet övervägs om Statens försvarshistoriska museers och Statens sjöhistoriska museers ansvar och uppgifter inom det försvarshistoriska respektive sjöhistoriska området motiverar att de skulle kunna ha en roll som ansvarsmuseer.

7 Ekonomiska frågor

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår att 1997 års regleringsbrev för Statens sjöhistoriska museer ändras så att punkten 3 i avsnittet avgiftsfinansierad verksamhet får lydelsen: "Intäkterna disponeras av myndigheten". Även med en sådan ändrad skrivning förutsätts att lokalkostnaderna för Vasamuseet finansieras från myndighetens ramanslag i likhet med tidigare.

Kommittén anser att ett särskilt anslag bör inrättas för att tillgodose behovet av stöd för de kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen i stället för att en del av Vasamuseets intäkter används för detta ändamål.

I likhet med kommitténs tidigare förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna föreslår kommittén att medlen för SESAM-projektet även i fortsättningen handhas och redovisas av Statens försvarshistoriska museer. Kommittén föreslår vidare att Statens sjöhistoriska museer i samverkan med Statens försvarshistoriska museer lämnar den årliga rapporten för 1998 och slutrapporten för Marinmuseets SESAM-projekt.

Kommittén vill framhålla vikten av att Statens sjöhistoriska museer i ett tidigt skede överväger en förhyrning av Slup- och barkasskjulet i Karlskrona efter år 2002 och tar erforderliga kontakter med anledning därav.

7.1 Inledning

I en särskild skrivelse (dnr 7/97) har kommittén den 13 februari 1997 till kulturministern lämnat förslag till fördelning av medel mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer.

Kommittén har funnit att för perioden 1 juli – 31 december 1997 utgör 9 248 000 kronor Marinmuseets del av anslagsramen och 31 000 000 kronor Marinmuseets del av låneramen för Statens försvarshistoriska museer. Kommittén har vidare funnit att för 1998 utgör preliminärt 19 216 000 kronor Marinmuseets del av anslagsramen och preliminärt 31 000 000 kronor Marinmuseets del av låneramen för Sta-

tens försvarshistoriska museer. Med hänsyn till att Statens försvarshistoriska museers förhandlingar med Statens fastighetsverk ännu inte avslutats kan beloppen för 1998 avseende kapitalkostnader och låneramen inte helt fastställas förrän i slutet av 1997. Om de preliminära beloppen då behöver justeras får det ankomma på Statens försvarshistoriska museer att anmäla detta till Kulturdepartementet.

Kommittén har föreslagit att de medel som avser Marinmuseum för perioden 1 juli – 31 december 1997 tekniskt och praktiskt handhas och redovisas av Statens försvarshistoriska museer.

Förslaget till fördelning av medel har beretts inom regeringskansliet. Regeringen har den 19 juni 1997 beslutat om ändringar i regleringsbrevet för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer. Dessa överensstämmer i stort med kommitténs förslag.

7.2 Ändringar i 1997 års regleringsbrev avseende Statens sjöhistoriska museer

7.2.1 Bakgrund

Kommittén har gått igenom regleringsbrevet för år 1997 för anslag inom Kulturdepartementets område (Ku96/1244/ESU) i de delar som berör Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer. Kommittén har funnit att skrivningarna vad gäller den avgiftsfinansierade verksamheten för Statens sjöhistoriska museer, dvs. Vasamuseets verksamhet, kan komma att påverka Marinmuseum, eftersom Vasamuseets lokalkostnader skall finansieras över myndighetens anslag och inkomsterna från Vasamuseet i mån av behov får täcka bevakningskostnaderna för Sjöhistoriska museet och Marinmuseet. Vidare skall 500 000 kronor avsättas till bevarande av kulturhistoriskt värdefulla segelfartyg.

Av villkoren för den avgiftsfinansierade verksamheten framgår följande:

1. Vasamuseet skall utgöra ett separat verksamhetsområde som – med undantag för lokalkostnaderna – i sin helhet finansieras med avgiftsintäkter och med externa intäkter. Avgifternas storlek bestäms av Statens sjöhistoriska museer.
2. Myndigheten skall varje halvår för Kulturdepartementet redovisa besöksstatistik samt influtna entré- och försäljningsintäkter i förhållande till kostnader för Vasaverksamheten.

3. Inkomsterna i verksamheten förutsätts täcka kostnaderna för bevakning av Vasamuseet. Överskott efter budgetårets slut får – i mån av behov – täcka motsvarande kostnader för myndigheten i övrigt. Vidare skall myndigheten avsätta 500 000 kronor till bevarande av kulturhistoriskt värdefulla segelfartyg.
4. Vasamuseets resultat av verksamheten skall särredovisas i Statens sjöhistoriska museers årsredovisning.

Särskilda villkor för Vasamuseet har funnits i regleringsbrevsen sedan 1990/91, då myndigheten bildades. Punkten 1 infördes i regleringsbrevsen för 1992/93 och 1993/94. **Det första året** står det att "Vasamuseet skall utgöra ett separat verksamhetsområde som – med undantag för lokalkostnaderna – finansieras med avgifter och andra externa inkomster", medan preciseringen "i sin helhet" och att myndigheten skall bestämma avgifterna tillkom 1993/94.

Punkten 2 infördes 1992/93 och är i sak därefter oförändrad. Punkten 3 har i sak funnits i regleringsbrevsen sedan myndigheten bildades. Först 1994/95 preciseras det belopp som skulle avsättas för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla segelfartyg. Punkten 4 tillkom 1995/96.

Av villkoren i regleringsbrevet för 1990/91 framgick också att myndigheten efter budgetårets utgång för regeringen särskilt skall redovisa förekommande skillnad mellan inkomster och utgifter för Vasamuseet och lämna förslag till åtgärder med anledning av uppkommet överskott eller underskott. I regleringsbrevet för 1993/94 har detta ändrats så att regeringen endast skall fatta beslut om hur eventuellt överskott i verksamheten skall disponeras och därefter har föreskriften bortfallit här.

7.2.2 Lokal- och bevakningskostnader

Vasamuseets verksamhet skall i sin helhet finansieras av intäkter med undantag för lokalkostnaderna som finansieras över myndighetens anslag. T.o.m. regleringsbrevet för 1993/94 framgår det att lokalhyran ingår i anslagsposten och fr.o.m. 1994/95 att anslagsposten får användas för lokalkostnader. Detta "får" skall dock tolkas som ett "skall", vilket framgår bl.a. av den resultatbudget för Vasamuseet som finns i 1997 års regleringsbrev, där beloppet som skall utgå från ramanslaget för lokalkostnader preciserats till 35 345 000 kronor.

Eftersom myndigheten med nuvarande system för beräkning av lokalkostnaderna inte alltid får full kompensation för hyreshöjningar innebär villkoren att myndigheten kan få göra omdispositioner av den

verksamhet som finansieras av ramanslaget, dvs. Sjöhistoriska museets verksamhet och efter den 1 juli i år även Marinmuseets, för att kunna finansiera Vasamuseets lokalkostnader.

Enligt punkt 3 i villkoren förutsätts inkomsterna i verksamheten täcka kostnaderna för Vasamuseets bevakning, vilket egentligen följer redan av punkten 1. Om det uppstår överskott i verksamheten förutsätts detta – i mån av behov – även täcka dessa kostnader för myndigheten i övrigt. Eftersom det hittills uppstått överskott i verksamheten tillämpas detta villkor i praktiken så att Sjöhistoriska museets bevakning bekostas av Vasamuseets medel. Med den nuvarande skrivningen kan fr.o.m. den 1 juni i år även Marinmuseets bevakningskostnader helt eller delvis täckas av överskott i Vasamuseets verksamhet.

7.2.3 De kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen

Med anledning av riksdagens uttalande hösten 1986 uppdrog regeringen året därpå åt Statens sjöhistoriska museum att överväga och lägga fram förslag till åtgärder för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla segelfartyg. Statens sjöhistoriska museum lämnade hösten 1988 sina förslag i rapporten Segelfartyg inom kulturminnesvården.

Av rapporten framgår bl.a. att det finns minst ett trettiofem segelfartyg som bör bevaras för att representera olika ursprung, typer och användningsområden. Fartygen skall vara byggda som segelfartyg eller segelfartyg med hjälpmotor för yrkesmässig fart och registrerade i Sverige. De skall vara minst tolv meter långa och fyra meter breda, dvs. klassificerade som fartyg. Grundläggande för bedömningen bör vara att fartyget berättar något om sin tid. Det skall kunna förmedla kunskaper om äldre tiders näringsliv, samhällsmiljö, skeppsbyggeri, arbetsförhållanden, sociala villkor och estetiska ideal. I rapporten föreslogs att Riksantikvarieämbetet blir ansvarig myndighet för fartygsbevarande.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 1990/91 (1989/90:100, Bil. 10) att en viss del av överskottet från Vasaverksamheten används för att tillgodose behovet av stöd till de kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen. Kulturutskottet tillstyrkte detta (bet. 1989/90:KrU21) och riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. Hittills har 19 fartyg erhållit ekonomiskt stöd.

Frågan om stödet till de kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen har därefter behandlats i Kulturutskottet 1992/93 (bet. 1992/93:KrU24) och 1997 (bet. 1996/97:KrU5). Vid behandlingen 1992/93 ansåg utskottet att det var angeläget att det skapas ett utrymme för att stöd skall kunna utgå till segelfartygen även om Vasamuseets bokslut inte visar ett överskott. Utskottet ansåg det därför motiverat att överväga om ett

särskilt anslag skulle inrättas för ändamålet. Vid behandlingen 1997 ansåg utskottet att det är angeläget att kulturhistoriskt intressanta och värdefulla fartyg i allmänhet, och inte bara segelfartyg, kan bevaras. Statens sjöhistoriska museer bör därför få i uppdrag att dokumentera även andra typer av kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Vidare finns det skäl som talar för att det bör bli en skyldighet för Sjöhistoriska museet att samverka med fartygsägarna och genom råd och informationsinsatser sprida kunskap om de kulturhistoriska sammanhangen, bevarandemöjligheter, hantverkstraditioner m.m.

7.2.4 Förslag

Inom anslaget H.1 Centrala museer: Myndigheter finns två myndigheter som bedriver avgiftsfinansierad verksamhet under separat resultat- och verksamhetsområde, nämligen Naturhistoriska riksmuseet med Omniteatern Cosmonova och Statens sjöhistoriska museer med Vasamuseet. Inom Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer bedrivs också avgiftsfinansierad verksamhet inom avdelningen för arkeologiska undersökningar.

Vid en jämförelse mellan regleringsbrevets villkor för dessa verksamheter framkommer att villkoren till största delen överensstämmer, men att det finns vissa skillnader av intresse för ett förslag till förändring av villkoren för Vasamuseet. En jämförande uppställning av villkoren finns i bilaga 7.

Vad gäller dispositionen av inkomsterna av verksamheten finns vissa föreskrifter i punkten 3 för respektive Vasamuseet och Cosmonova. För Cosmonova finns i punkt 5 även reglerat hur myndigheten skall förfara med inkomster avsedda för att täcka centrala administrationskostnader. Av villkoren för Riksantikvarieämbetet framgår i punkten 1 endast att "Intäkterna disponeras av myndigheten".

Om detta skulle framgå på samma sätt av villkoren för Vasamuseets verksamhet skulle de tidigare beskrivna effekterna av nu gällande villkor kunna undanröjas. Genom en sådan skrivning skulle myndigheten kunna använda dessa medel där behovet är störst och inte vara begränsad till vissa ändamål.

Kommittén föreslår därför att punkten 3 i villkoren för Vasamuseet får lydelsen: "Intäkterna disponeras av myndigheten". Även med en sådan ändrad skrivning förutsätts dock att lokalkostnaderna för Vasamuseet finansieras från myndighetens ramanslag i likhet med tidigare.

Kommittén anser att ett särskilt anslag bör inrättas för att tillgodose behovet av stöd för de kulturhistoriskt värdefulla segelfartygen i stället för att en del av Vasamuseets intäkter används för detta ändamål.

7.3 Medel för SESAM-projektet

Regeringen beviljade den 2 november 1995 Statens försvarshistoriska museer ett bidrag om 2 908 180 kronor för åtta SESAM-projekt (Ku95/1293/Ka, delvis). Av bidraget avsåg 2 080 620 kronor sex projekt vid Marinmuseum. Projekten omfattar vård och renovering av möbler, tillgängliggörande av textilsamlingen, vård av föremål till det nya museet, vård och registrering av tavel­samlingen, vård och inventering av föremål i Berggården samt vård och inventering av tåg­virkesmagasinet. Projekten skall vara avslutade den 30 juni 1998.

Vid Marinmuseum finns i nuläget tre personer som är tidsbegränsat anställda för SESAM-projekten. Av dessa är den person som arbetar med vård och renovering av möbler anställd t.o.m. den 15 februari 1998 medan två personer är anställda t.o.m. den 30 juni 1997. Efter den 1 juli i år finns emellertid ytterligare behov av insatser vad gäller tavel­samlingen, tåg­virkesmagasinet och föremålen i Berggården.

Kulturdepartementet har betalat ut hela det beviljade bidraget till Statens försvarshistoriska museer i juni 1997. I den del som avser Marinmuseum kommer 1 123 940 kronor att tas i anspråk t.o.m. den 30 juni 1997 medan resterande 956 680 kronor avser projekten för tiden 1 juli 1997 – 30 juni 1998. I likhet med kommitténs tidigare förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna föreslår kommittén att medlen för SESAM-projektet även i fortsättningen handhas och redovisas av Statens försvarshistoriska museer.

Enligt regeringsbeslutet skall rapporter om hur projekten bedrivs lämnas till Kulturdepartementet årligen senast den 15 september och en slutrapport med redovisning av projekten i sin helhet lämnas senast tre månader efter det att projekten avslutats. Då den årliga rapporten avser tiden t.o.m. den 30 juni kan Statens försvarshistoriska museer lämna denna för Marinmuseum för 1997. Kommittén föreslår att Statens sjö­historiska museer i samverkan med Statens försvarshistoriska museer lämnar både den årliga rapporten för 1998 och slutrapporten för Marinmuseets projekt. I slutrapporten bör beaktas vad Statens försvars­historiska museer tidigare rapporterat till Kulturdepartementet.

7.4 Slup- och barkasskjulet

Av det förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna som kommittén lämnat framgår bl.a. att Marinmuseets nuvarande lokalyta utgör 21 476 kvm. Härav utgör 7 200 kvm den nuvarande museibyggnaden kasern Ankarstierna, vilken museet lämnar med utgången av det första halvåret 1997, 6 960 kvm den nya museibyggnaden, 3 716 kvm i huvudsak magasinlokaler samt 3 600 kvm Slup- och barkasskjulet, vilket disponeras utan hyreskostnader t.o.m. år 2002.

Genom skapandet av skärgårdsflottan påbörjades på 1700-talet en omfattande byggnation av skjul som förvaringsbyggnader för fartyg och båtar. Slup- och barkasskjulet på Stumholmen färdigställdes 1787 och är uppdelat i fem skepp i öst-västlig riktning. I bottenplanet skulle 50 barkasser förvaras och på övre planet 90 slupar. Tidigt kom skjulet också att användas för andra ändamål, bl.a. som reservsjukhus, rustkammare och beklädnadsförråd. I nuläget används Slup- och barkasskjulet som förvaringsplats bl.a. för de äldre seglande barkar som disponeras av Marinmuseum. Här finns också replageri, segelsömnad och möjligheter att bygga mindre båtar efter äldre förlagor. Mycket av verksamheten genomförs med insatser från frivilliga.

Slup- och barkasskjulet är en unik 1700-talsbyggnad och enligt Riksantikvarieämbetet att betrakta som ett nationellt kulturarv.

Slup- och barkasskjulet ägs av Hyresgästernas Riksförbund (HSB) och förhyrs av Försvarsmakten, som ställt det kostnadsfritt till Marinmuseets disposition t.o.m. år 2002. Statens fastighetsverk har inlett förhandlingar med HSB om att få köpa byggnaden, då den har en naturlig koppling till Marinmuseum. Skulle köpet kunna genomföras är det Fastighetsverkets avsikt att hyra ut byggnaden till Marinmuseum, när nuvarande hyresavtal med Försvarsmakten löper ut.

En förutsättning för att Marinmuseum skall kunna behålla den verksamhet som nu bedrivs i Slup- och barkasskjulet efter år 2002 är således att Statens sjöhistoriska museer har möjligheter att förhyra byggnaden. Kommittén vill framhålla vikten av att myndigheten i ett tidigt skede överväger en framtida förhyrning och tar erforderliga kontakter med anledning därav.

7.5 Övningsfartyget Jarramas

F.d. övningsfartyget Jarramas är ett fullriggat järnskepp av fregatttyp. Jarramas sjösattes år 1900 och var övningsfartyg för flottans skeppsgossekår till 1938. Fram till 1950 var hon ett av flottans övningssegelfartyg, varefter hon övertogs av Karlskrona stad. Hon var för sin tid tillsammans med systemskeppet Najaden världens minsta fullriggade skepp.

Karlskrona kommun har beslutat att som invigningsgåva skänka Jarramas till Marinmuseum, att placeras vid den nya museibygnaden på Stumholmen. Överlämnandet avses ske vid invigningen av den nya byggnaden den 28 juni 1997.

Karlskrona kommun och Statens försvarshistoriska museer har ingått ett avtal om överlåtelsen av Jarramas. Avtalet är från Statens försvarshistoriska museers sida slutet med förbehåll dels för att Statens sjöhistoriska museer övertar detta fr.o.m. den 1 juli 1997, dels för regeringens godkännande. Av avtalet framgår bl.a. att Statens försvarshistoriska museer genom Marinmuseum förbinder sig att tillse att Jarramas hålls i gott skick, att fartyget förblir placerat i Karlskrona och hålls tillgängligt för allmänheten. Statens försvarshistoriska museer (fr.o.m 1 juli 1997 Statens sjöhistoriska museer) skall vidare överta anställningen av den person som svarar för fartygets skötsel. Karlskrona kommun förbinder sig å sin sida att bekosta en skrovbesiktning av Jarramas i docka, att tjäna som underlag för en underhållsplan, samt att som ersättning för skötsel m.m. under en fyraårsperiod utbetala sammanlagt 750 000 kronor till Statens försvarshistoriska museer.

Fr.o.m. hösten år 2000 övergår således kostnaderna för fartygets skötsel och underhåll helt på Statens sjöhistoriska museer.

Statens sjöhistoriska museer och Karlskrona kommun har beslutat att skapa en gemensam arbetsgrupp för att utreda och vidta åtgärder för att lösa de framtida ekonomiska frågorna men också med huvuduppgiften att utveckla och driva gemensamma projekt i framtiden.

Regeringen har den 19 juni 1997 medgivit Statens sjöhistoriska museer att få ta emot Jarramas som gåva.

7.6 Ekonomiadministrativa åtgärder

Att genomföra en organisationsförändring som medför genomgripande ekonomiska konsekvenser under pågående budgetår innebär problem av formell, teknisk och praktisk natur.

Den ekonomiska verksamheten i statliga myndigheter regleras av författningar och föreskrifter, vilka numera bygger på kalenderåret som redovisningsperiod. Om medel skall överföras från Statens försvarshistoriska museer till Statens sjöhistoriska museer per den 1 juli 1997 måste särskilda föreskrifter utfärdas för att respektive myndighet skall kunna upprätta korrekta årsbokslut och årsredovisningar.

Marinmuseum använder Statens försvarshistoriska museer redovisningssystemet FS-lokal, vilket administreras delvis av Sydkustens marinkommando, medan Statens sjöhistoriska museer använder redovisningssystemet Cosmos. För att göra en korrekt extern redovisning och en fungerande intern budgetuppföljning måste ett anpassningsarbete göras för bl.a. kontoplansuppläggning och rapportutformning. Då redovisningssystemet Cosmos upphör de närmaste åren pågår för närvarande inom Statens sjöhistoriska museer ett arbete med att undersöka möjligheterna att övergå till det ekonomisystem som redan används vid Marinmuseum eller annat system som kan införas per den 1 januari 1998. Därmed skulle behovet av administrativa förändringar vid Marinmuseum kunna minimeras.

Marinmuseum har under 1997 gått in i den slutliga fasen i arbetet med den nya museibygnaden, vilket inneburit att tillgängliga resurser i sin helhet använts för att invigningen skall kunna ske i slutet av juni 1997. I det läget bör inte resurser avdelas för att göra en överföring av medel mitt i kalenderåret. Mot bakgrund härav har kommittén tidigare föreslagit att de medel som avser Marinmuseum för perioden 1 juli – 31 december 1997 tekniskt och praktiskt handhas och redovisas av Statens försvarshistoriska museer. Regeringen har beslutat i enlighet med förslaget.

8 Personalfrågor

Kommitténs förslag

Kommittén konstaterar att den tillsvidareanställda personalen vid Statens sjöhistoriska museer den 1 juli i år kommer att bestå av ca 60 % män och ca 40 % kvinnor. Det är kommitténs uppfattning att antalet kvinnor bör öka för att nå 50 %. Särskild uppmärksamhet bör därvid fästas på att öka antalet kvinnliga chefer. Kommittén anser att det får ankomma på chefen för Statens sjöhistoriska museer att inom ramen för det löpande jämställdhetsarbetet vidta lämpliga åtgärder i frågan.

Kommittén vill framhålla vikten av att Statens sjöhistoriska museer överväger vilka uppgifter som fortsättningsvis kan fullgöras av anställda med lönebidrag. Målet bör vara att på sikt aktivt minska andelen lönebidragsanställda inom myndigheten. I avvaktan på resultatet av LOSAM-utredningen och pågående analysarbete inom Kulturdepartementet bör inga ytterligare tillsvidareanställningar med lönebidrag ske.

8.1 Aktuella bestämmelser

Genom ändringar i lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) och lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) (prop. 1994/95:102, bet. 1994/95:AU4, rskr. 1994/95:123, SFS 1994:1685 och 1686) har en arbetstagares rättigheter förstärkts vid en övergång av verksamheter från en arbetsgivare till en annan. Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1995.

Enligt 6 b § LAS gäller att vid övergång av en verksamhet eller en del av en verksamhet från en arbetsgivare till en annan, övergår också de rättigheter och skyldigheter på grund av de anställningsavtal och de anställningsförhållanden som gäller vid tidpunkten för övergången på den nye arbetsgivaren. Den tidigare arbetsgivaren är ansvarig gentemot arbetstagaren för ekonomiska förpliktelser som hänför sig till tiden före övergången.

Enligt fjärde stycket i 6 b § skall anställningsavtalet och anställningsförhållandet dock inte övergå till en ny arbetsgivare, om arbetstagaren motsätter sig detta. Om arbetstagaren i sådant fall inte kan beredas fortsatt arbete skall han med stöd av LAS bli uppsagd på grund av arbetsbrist.

Enligt 28 § tredje stycket MBL gäller att vid sådan övergång som omfattas av 6 b § LAS är den nye arbetsgivaren skyldig att under ett år från övergången tillämpa anställningsvillkoren i det kollektivavtal som vid övergången gällde för den tidigare arbetsgivaren. Skyldigheten upphör om ett nytt kollektivavtal börjar gälla för de arbetstagare som bytt arbetsgivare, t.ex. genom att det slutits ett s.k. inrangeringsavtal för dessa.

I samband med överföringen av Marinmuseets personal har företrädare för kommittén sammanträffat med arbetsgivarföreträdare för de båda myndigheterna samt med de lokala fackliga organisationerna vid Marinmuseum och Statens sjöhistoriska museer för att inventera befintliga lokala avtal.

Då det här är fråga om att lägga samman en del av en myndighet med en annan myndighet är det den mottagande myndigheten, i detta fallet Statens sjöhistoriska museer, som skall ingå avtal med arbetstagarorganisationerna. Avtal om arbets- och anställningsvillkor för vissa arbetstagare vid Statens sjöhistoriska museer har också slutits under juni månad 1997. Avtalet bifogas som bilaga 8.

8.2 Överföring av personal till Statens sjöhistoriska museer

Inom Statens försvarshistoriska museer fanns den 1 januari 1997 27 personer som var tillsvidareanställda med placering vid Marinmuseum. Av dessa var 19 anställda med lönebidrag. Härutöver fanns nio personer med tidsbegränsad anställning. Tre av dessa var anställda inom SESAM-projektet och sex för arbete med det nya marinmuseet.

Den personal som har tidsbegränsade förordnanden är med ett undantag, som avser SESAM-projektet, anställda längst t.o.m. juni månads utgång. För att underlätta sammanläggningen av museerna har under hand överenskommit med Statens försvarshistoriska museer att eventuellt behov av ytterligare anställningar med tidsbegränsade förordnanden inte skall avse tiden efter juni månads utgång. Om det under våren uppstår behov av tidsbegränsade anställningar per den 1 juli vid Marinmuseum skall anställningen ske vid Statens sjöhistoriska museer.

Organisationskommittén har inbjudit de anställda vid Marinmuseet till två möten för att informera om sitt arbete och om överföringen av personalen till Statens sjöhistoriska museer.

Vid det första mötet den 10 januari 1997 informerade kommittén om riksdagsbeslutet och bakgrunden till detta samt om kommitténs direktiv och pågående arbete.

Vid det andra mötet den 26 februari 1997 informerade kommittén om gällande bestämmelser för överföring av personal från en arbetsgivare till en annan samt presenterade en skrivelse om anställning vid Statens sjöhistoriska museer, daterad den 10 februari 1997. Skrivelsen bifogas som bilaga 9. Skrivelsen överlämnades till och kvitterades av de anställda vid Marinmuseet som var närvarande vid mötet och har distribuerats på annat sätt till övriga berörda. Ingen anställd vid Marinmuseum har motsatt sig att anställningsförhållandet och anställningsavtalet övergår till Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997. Två personer har däremot sagt upp sin anställning under våren 1997.

Statens sjöhistoriska museer har utfärdat anställningsbevis för den personal som överförs till myndigheten. Regeringen har förordnat chefen för Marinmuseum vid Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997.

Statens försvarshistoriska museer har under våren 1997 sammanställt och uppdaterat personakterna för den personal som övergår till Statens sjöhistoriska museer. Akterna kommer att överlämnas senast den 1 juli 1997. Löneutbetalningarna för Marinmuseets personal sker i nuläget i FS/SLÖR genom försorg av Sydkustens marinkommando (MKS). Statens sjöhistoriska museer har för avsikt att komma överens med MKS att denna rutin skall kvarstå t.o.m. utgången av 1997. Avsikten är att löneutbetalningarna därefter skall ske enligt Statens sjöhistoriska museers rutiner.

8.3 Jämställdhet

Enligt direktiv (1994:124) till samtliga kommittéer och särskilda utredare skall de förslag som läggs fram av kommittén föregås av en analys och innehålla en redovisning av de jämställdhetspolitiska effekterna. För att göra en prognos rörande fördelningen av kvinnor och män vid Statens sjöhistoriska museer per den 1 juli 1997 har kommittén tagit fram vissa uppgifter rörande den personal som är anställd tills vidare vid Statens sjöhistoriska museer inklusive Marinmuseum i maj 1997. Uppgifterna presenteras i tabell 1. Kolumnen SSHM avser Statens sjöhistoriska museer inklusive Marinmuseum. Kolumnen (MM) avser Marinmuseets del av myndighetens personal.

Av tabellen framgår att av de 142 personer som är anställda vid Statens sjöhistoriska museer inklusive Marinmuseum är 85 (60 %) personer män och 57 (40 %) kvinnor; 38 (27 %) personer är 40 år och yngre och 104 (73 %) är 41 år och äldre. Av dem som är 40 år och yngre är 20 (53 %) personer män och 18 (47 %) kvinnor. Av de som är 41 år och äldre är 65 (62,5 %) personer män och 39 (37,5 %) kvinnor.

Ser man enbart till Marinmuseum så är av de 27 personer som är anställda där 17 (63 %) personer män och 10 (37 %) kvinnor; 2 personer (7,5 %) är 40 år och yngre och 25 (92,5 %) är 41 år och äldre. Av dem som är 40 år och yngre är samtliga 2 (100 %) kvinnor. Av dem som är 41 år och äldre är 17 (68 %) personer män och 8 (32 %) kvinnor.

Av det totala antalet tillsvidareanställda är 37 (26 %) personer anställda med lönebidrag, varav 19 vid Marinmuseum.

Om inga större personalförändringar inträffar kan kommittén konstatera att myndigheten Statens sjöhistoriska museer den 1 juli i år kommer att bestå av ca 60 % män och ca 40 % kvinnor. Det är kommitténs uppfattning att antalet kvinnor bör öka för att nå 50 %. Särskild uppmärksamhet bör därvid fästas på att öka antalet kvinnliga chefer. Kommittén anser att det får ankomma på chefen för Statens sjöhistoriska museer att inom ramen för det löpande jämställdhetsarbetet vidta lämpliga åtgärder för att öka jämställdheten vid myndigheten.

Tabell 1

	40 år och yngre		41–50 år		51–60 år		61–65 år		Summa	
	SSHM	(MM)	SSHM	(MM)	SSHM	(MM)	SSHM	(MM)	SSHM	(MM)
Totalt antal män	20	(0)	21	(8)	32	(8)	11	(1)	85	(17)
– varav avlönade med anslagsmedel	17	(0)	15	(4)	20	(3)	6	(0)	58	(7)
– varav avlönade med lönebidrag	3	(0)	6	(4)	13	(5)	5	(1)	27	(10)
Totalt antal kvinnor	18	(2)	18	(4)	13	(2)	8	(2)	57	(10)
– varav avlönade med anslagsmedel	17	(1)	13	(0)	11	(0)	6	(0)	47	(1)
– varav avlönade med lönebidrag	1	(1)	5	(4)	2	(2)	2	(2)	10	(9)
Totalt antal personer	38	(2)	39	(12)	46	(10)	19	(3)	142	(27)
– varav avlönade med anslagsmedel	34	(1)	28	(4)	31	(3)	12	(0)	105	(8)
– varav avlönade med lönebidrag	4	(1)	11	(8)	15	(7)	7	(3)	37	(19)

8.4 Lönebidrag

Som framgår av föregående avsnitt kommer 37 personer att vara anställda med lönebidrag vid Statens sjöhistoriska museer den 1 juli 1997. Av dessa är 19 anställda vid Marinmuseum. De senare, som sammanlagt utför 16,75 årsverken, utgör 68 % av samtliga tillsvidareanställda vid museet.

De lönebidragsanställda finansieras med lönebidrag som utbetalas genom Arbetsmarknadsverket. Vid Marinmuseum finansieras de även med anslagsmedel som skall användas till lönekostnader för anställda med lönebidrag som arbetsförmedlingen anvisat (regleringsbrev för 1997 för anslag inom Kulturdepartementets område, sid. 90). Dessa medel omfördelades från anslaget "Särskilda åtgärder för arbetshandikappade" som kompensation för att vissa kulturinstitutioner skulle kunna behålla andelen lönebidragsanställda när det flexibla lönebidragssystemet infördes. För 1997 uppgår dessa medel för Marinmuseum till 1 400 000 kronor.

LOSAM-utredningen har i sitt delbetänkande (SOU 1997:5) Aktivt lönebidrag (avsnitt 7.1.10) konstaterat bl.a. att ca 20 % av alla anställda inom de statliga arkiven, museerna och Riksantikvarieämbetet är anställda med lönebidrag, men att det finns institutioner där andelen lönebidragsanställda kan uppgå till närmare 60 %. Utredningen konstaterar vidare att för centrala delar av musei- och arkivinstitutionernas aktiviteter såsom registrering och dokumentation är andelen anställda med lönebidrag så stor att de utgör en grundförutsättning för att verksamheten skall kunna bedrivas. Marinmuseum är ett talande exempel på detta. Vid den administrativa avdelningen är samtliga tre assistenter anställda med lönebidrag, vid dokumentationsavdelningen är åtta av tolv anställda med lönebidrag, bl.a. bibliotekarien och samtliga tre assistenter vid biblioteket och arkivet, och vid den pedagogiska avdelningen är sju av åtta anställda med lönebidrag. Om Marinmuseum inte skulle få möjlighet att utnyttja anställda med lönebidrag är det sannolikt inte möjligt att driva verksamheten i museets nya byggnad.

LOSAM-utredningen föreslår att de flexibla lönebidragen bör bibehållas, men att den genomsnittliga bidragsnivån gradvis trappas ner till 60 %. Utredningen anser att det inte ligger inom ramen för dess uppdrag att redogöra för de särskilda konsekvenser för kulturområdet som utredningens förslag angående villkor för anställning med lönebidrag kan föranleda. Utredningen föreslår därför att en särskild konsekvensanalys för kulturområdet sker av förslaget till förändringar av villkoren för anställning med lönebidrag.

I propositionen (1996/97:150) konstaterar regeringen att antalet anställda med lönebidrag är betydande vid vissa institutioner inom kulturområdet.

”Framför allt gäller detta arkiv och museer. Vidare är den genomsnittliga bidragsnivån inom kulturområdet högre än vad som gäller generellt. Med hänsyn till den betydelse de lönebidragsanställda har för dessa institutioners verksamhet gör regeringen i likhet med den särskilde utredaren bedömningen att konsekvenserna för kulturinstitutionerna av ett förändrat lönebidragssystem måste analyseras i särskild ordning. Regeringen har för avsikt att skyndsamt låta utföra en sådan analys. I avvaktan på denna utredning skall sänkningen av den genomsnittliga bidragsnivån i lönebidragen för kulturinstitutionerna motsvara den genomsnittliga för andra arbetsgivare än allmännyttiga organisationer. Innebörden av detta är att minskningen för kulturinstitutionerna skall motsvara den som sker för andra, uttryckt i procentenheter.”

Kommittén har erfarit att ett arbete med en särskild konsekvensanalys för kulturområdet pågår inom Kulturdepartementet.

Mot bakgrund av vad som tidigare redovisats vill kommittén framhålla vikten av att Statens sjöhistoriska museer överväger vilka uppgifter som fortsättningsvis kan fullgöras av anställda med lönebidrag. Målet bör vara att på sikt aktivt minska andelen lönebidragsanställda inom myndigheten. I avvaktan på resultatet av LOSAM-utredningen och det pågående analysarbetet inom Kulturdepartementet bör inga ytterligare tillsvidareanställningar med lönebidrag ske.

9 Vissa övriga frågor

9.1 Rationaliseringsåtgärder

Kommittén har övervägt frågan om möjligheterna till rationaliseringsåtgärder med anledning av att Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer. Kommittén kan också se flera områden inom myndigheten, där det skulle kunna vara möjligt att vidta sådana åtgärder. Då rationaliseringsfrågor bör vara en naturlig del i en myndighets arbete och ledas av myndighetens chef avstår kommittén emellertid från att komma med förslag. Kommittén har erfarit att myndighetsledningen har en beredskap för att påbörja ett arbete med dessa frågor fr.o.m. den 1 juli i år.

9.2 Beaktande av vissa direktiv

9.2.1 Redovisning av regionalpolitiska konsekvenser

Enligt direktiven skall kommittéer och särskilda utredare i utredningsarbetet redovisa de regionalpolitiska konsekvenserna av sina förslag (Dir. 1992:50).

Kommittén har den 30 januari 1997 fått ett tilläggsuppdrag att redovisa förutsättningarna för att lokalisera ledningen av myndigheten Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona. Kommittén har redovisat sina ställningstaganden i denna fråga i kapitel 3.

9.2.2 Prövning av offentliga åtaganden

Enligt direktiven skall varje kommitté bl.a. förutsättningslöst pröva om den verksamhet som utreds skall vara en offentlig angelägenhet (Dir. 1994:23).

Då kommittén till sin karaktär är en organisationskommitté som har att lägga samman en del av en myndighet, Marinmuseum, med Statens sjöhistoriska museer anser kommittén att prövningen av om den verk-

samhet som utreds skall vara ett offentligt åtagande är gjord redan i och med att uppdraget givits. Kommittén har därför inte funnit anledning att pröva frågan ytterligare.

9.2.3 Redovisning av jämställdhetspolitiska konsekvenser

Enligt direktiven skall de förslag som läggs fram av kommittén alltid föregås av en analys och innehålla en redovisning av hur de kan förväntas påverka kvinnors respektive mäns villkor och därmed förutsättningarna för jämställdhet mellan könen (Dir. 1994:124).

Kommittén har till uppgift att lägga samman Marinmuseum med Statens sjöhistoriska museer och kan på denna grund se svårigheter i att kunna redovisa hur kommitténs förslag kan förväntas påverka förutsättningarna för jämställdhet mellan könen. Kommittén har emellertid i kapitel 8.5 Jämställdhet tagit fram vissa uppgifter rörande personalen vid Statens sjöhistoriska museer inklusive Marinmuseum avseende maj 1997.

Bilaga 1

Organisationskommitté för en sammanläggning av Marinmuseum inom Statens försvarshistoriska museer med Statens sjöhistoriska museer

Dir.
1996:79

Beslut vid regeringssammanträde den 17 oktober 1996

Sammanfattning av uppdraget

En organisationskommitté tillkallas med uppdrag att – under förutsättning av att riksdagen fattar beslut i enlighet med regeringens förslag – förbereda och genomföra sammanläggningen av Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer med Statens sjöhistoriska museer.

Kommittén skall bl.a.

- dra upp riktlinjer för Marinmuseums ställning inom Statens sjöhistoriska museer,
- lämna förslag till ändringar i instruktionerna för Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer,
- lämna förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna,
- vidta åtgärder för anställning av personal i Statens sjöhistoriska museer,
- lämna principförslag till hur samarbetet och kontakterna mellan Statens sjöhistoriska museer och Statens försvarshistoriska museer å ena sidan och Försvarsmakten å andra sidan skall utformas,
- beakta möjligheterna till rationaliseringar samt i övrigt vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga.

Bakgrund

Genom en ändring i departementsförordningen (1982:1177, ändr. 1996:724) har Statens försvarshistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1996 förts över från Försvarsdepartementet till Kulturdepartementet. Regeringen har vidare i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik föreslagit att Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer läggs samman med Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997. Riksdagen har ännu inte tagit ställning till förslaget.

Uppdraget

Regeringen uppdrar åt en organisationskommitté att förbereda och genomföra sammanläggningen av Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer med Statens sjöhistoriska museer.

Organisationskommittén skall dra upp riktlinjer för Marinmuseums ställning inom Statens sjöhistoriska museer i enlighet med vad som anförs i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik.

Organisationskommittén skall lämna förslag till ändringar i förordningen (1990:571) med instruktion för Statens sjöhistoriska museer och förordningen (1992:514) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer.

Organisationskommittén skall lämna förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna för perioden 1 juli 1997 – 31 december 1997 samt för kalenderåret 1998 inom de ekonomiska ramar som anges i budgetpropositionen för 1997 (prop. 1996/97:1 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid).

Organisationskommittén skall vidta nödvändiga åtgärder för anställning av personal i Statens sjöhistoriska museer med beaktande av reglerna om övergång av en verksamhet från en arbetsgivare till en annan i 6 b § i lagen (1982:80) om anställningsskydd.

Det är angeläget att ett aktivt samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer. Vidare bör Statens sjöhistoriska museer, och inom detta särskilt Marinmuseum, uppehålla fasta och aktiva kontakter med Försvarsmakten. Organisationskommittén skall lämna principförslag till hur samarbetet och kontakterna bör utformas.

Organisationskommittén skall beakta möjligheterna till rationaliseringar samt i övrigt vidta de andra åtgärder som bedöms nödvändiga.

Organisationskommittén skall i sitt arbete särskilt beakta synpunkter från Försvarsmakten.

Kommittén skall i sitt arbete beakta regeringens direktiv till samtliga kommittéer och särskilda utredare om att redovisa regionalpolitiska konsekvenser (Dir. 1992:50), att pröva offentliga åtaganden (Dir.1994:23) samt att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (Dir.1994:124).

Kommittén skall hålla berörda centrala arbetstagarorganisationer informerade om arbetet och bereda dem tillfälle att framföra synpunkter samt genomföra förhandlingar i enlighet med lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Redovisning av uppdraget

Organisationskommittén skall senast den 14 februari 1997 lämna förslag till fördelning av medel mellan myndigheterna. Vidare skall kommittén senast den 15 april 1997 lämna förslag till ändringar i myndigheternas instruktioner. Uppdragets övriga delar skall redovisas senast den 30 juni 1997.

(Kulturdepartementet)

Bilaga 2

Tilläggsdirektiv till Organisationskommittén för en sammanläggning av Marinmuseum inom Statens försvarshistoriska museer med Statens sjöhistoriska museer (Ku 1996:03)

Dir.
1997:22

Beslut vid regeringssammanträde den 30 januari 1997.

Bakgrund

Regeringen föreslog i proposition 1996/97:3 Kulturpolitik att Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer skall läggas samman med Statens sjöhistoriska museer. Vid regeringssammanträdet den 17 oktober 1996 beslutades att tillkalla en organisationskommitté med uppdrag att – under förutsättning av att riksdagen skulle komma att fatta beslut i enlighet med regeringens förslag – förbereda och genomföra sammanläggningen av Marinmuseum med Statens sjöhistoriska museer (Dir. 1996:79). Kulturutskottet tillstyrkte regeringens förslag. När det gäller myndighetens lokalisering konstaterade kulturutskottet i sitt betänkande (bet. 1996/97:KrU1) att såväl kulturpolitiska som regionalpolitiska skäl talar för att myndigheten skall ha sitt säte i Karlskrona. Organisationskommittén borde därför enligt utskottet få ett tilläggsuppdrag att redovisa förutsättningarna för att lokalisera den nya myndigheten till Karlskrona. Utskottet ansåg att riksdagen som sin mening borde ge regeringen detta till känna. Riksdagen har bifallit vad utskottet hemställt (rskr. 1996/97:129).

Uppdraget

Regeringen uppdrar åt organisationskommittén att redovisa förutsättningarna för att lokalisera ledningen av myndigheten Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona.

Denna del av utredningens arbete skall redovisas senast den 30 juni 1997.

(Kulturdepartementet)

Bilaga 3

Myndigheter m.fl. som erhållit remissen rörande förutsättningarna för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona

Statens kulturråd
Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer
Statens sjöhistoriska museer
Folkens museum – etnografiska
Statens försvarshistoriska museer
Stiftelsen Nordiska museet
Stiftelsen Tekniska museet
Telemuseum
Försvarmakten
Statens fastighetsverk
Stockholms universitet
Högskolan i Karlskrona/Ronneby
Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Blekinge län
Länsstyrelsen i Skåne län
Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län
Stockholms kommun
Göteborgs kommun
Karlskrona kommun
Malmö kommun
Mälardalsrådet
Östersjöinstitutet

För kännedom

Ostkustens marinkommando
Sydkustens marinkommando
Kommitténs ledamöter

Bilaga 4

Sammanställning av svar på remissen rörande förutsättningarna för att lokalisera ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona

1 Remissinstanser

Organisationskommittén har anhållit om yttrande över remissen från följande myndigheter och institutioner: Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (i fortsättningen Riksantikvarieämbetet), Statens sjöhistoriska museer, Folkens museum – etnografiska, Statens försvarshistoriska museer, Stiftelsen Nordiska museet (i fortsättningen Nordiska museet), Stiftelsen Tekniska museet (i fortsättningen Tekniska museet), Telemuseum, Försvarsmakten, Statens fastighetsverk, Stockholms universitet, Högskolan i Karlskrona/Ronneby, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Stockholms kommun, Göteborgs kommun, Karlskrona kommun, Malmö kommun, Mälardalsrådet och Östersjöinstitutet.

Stockholms universitet ansluter sig till de synpunkter om lämnas av Statens sjöhistoriska museer.

Folkens museum – etnografiska, Telemuseum, Länsstyrelsen i Skåne län och *Mälardalsrådet* har avstått från att yttra sig.

2 Definitioner

I det dagliga arbetet leds centralmuseerna som regel av någon form av ledningsgrupp, i vilken ingår myndighetschefen, museicheferna, den administrativa chefen samt ofta ytterligare personer i ledande befattningar. Enligt *Statens sjöhistoriska museer* utgörs myndighetens ledning/ledningsgrupp av myndighetschefen, museicheferna samt kanslichefen, som är chef för myndighetens administrativa funktion. I denna ingår ekonomi- och personaladministration, ett för Statens sjöhistoriska museer, Folkens museum – etnografiska, Tekniska museet och Telemuseum gemensamt lönekontor samt registratur.

Organisationskommittén har i remissen definierat myndighetens ledning som myndighetschefen och kansliet. Denna definition används fortsättningsvis här.

3 Allmänt om lokaliseringen

Statens kulturråd anser att det är utarbetandet av den gemensamma målsättningen, ansvarsdelegeringen och resursfördelningen inom myndigheten som kommer att vara viktigast de närmaste åren. Genom den öppenhet för samarbete som förutsätts finnas, blir en lokalisering av ledningen till Karlskrona inte det avgörande. Däremot kan en sådan lokalisering eventuellt övervägas i ett senare skede, när museernas samspel klarnat ytterligare.

Statens sjöhistoriska museer har som ambition att med Marinmuseum inom myndigheten verka för en förändring i attityderna om region kontra huvudstad med ett konstruktivt centralt och regionalt utbyte inom det egna museiområdet. Möjligheten till påverkan i kulturpolitiska frågor och om förhållandet region/centrum är inte beroende av om myndighetens chef och kansli placeras i Karlskrona, utan snarare av de mål man vill uppnå med sin verksamhet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att det i första hand bör vara kulturpolitiska överväganden som bör avgöra var ledningen för myndigheten skall finnas.

Riksantikvarieämbetet, Statens försvarshistoriska museer och Försvarsmakten anser att fördelarna överväger med en bibehållen ledning för Statens sjöhistoriska museer i Stockholm.

En lokalisering till Karlskrona skulle motverka möjligheterna att effektivt leda myndigheten och göra rationaliseringar.

Stockholms stad anser att myndighetsledningen skall förläggas till Stockholm. Statens sjöhistoriska museer skall överblicka samlingar i hela landet, driva utvecklingsarbete, medverka till att föremål visas i hela Sverige, främja internationellt utbyte m.m. I Stockholm finns förutsättningarna för att fullgöra dessa nationella krav. Stockholmsregionen har fått en allt viktigare internationell kulturell roll som möjliggör bättre och tätare kulturutbyte på alla nivåer. De kontakter och samarbetsmöjligheter som en lokalisering av myndigheten till Stockholm på ett naturligt sätt medför bör inte nedvärderas i diskussionen om ledningens förläggning.

Nordiska museet anser inte att det föreligger några skäl för att ledningen för Statens sjöhistoriska museer lokaliseras till Karlskrona.

Tekniska museet och *Länsstyrelsen i Stockholms län* ställer sig mycket tveksamma till en lokalisering till Karlskrona, bl.a. eftersom ledningen bör vara placerad där huvuddelen av verksamheten äger rum.

Karlskrona kommun och *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser att det finns starka såväl kulturpolitiska som regionalpolitiska skäl som talar för att ledningen av den nya myndigheten skall lokaliseras till Karlskrona. Kommunen är övertygad om att Karlskrona kan ge de förutsättningar som behövs för ledningen av de sjöhistoriska museerna. Erfarenheterna från tidigare utlokaliseringar har bl.a. inneburit rationaliseringseffekter genom att verksamheter kunnat omprövas och nyorienteras samt kompetenshöjning genom nyanställningar med högre och bredare utbildningsnivå.

Malmö kommun anser att en lokalisering av myndigheten Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona ligger väl i linje med det principiellt viktiga i att öka den geografiska spridningen av museala ansvarsfunktioner.

Statens fastighetsverk, *Högskolan i Karlskrona/Ronneby*, *Göteborgs kommun* och *Östersjöinstitutet* uttalar sitt stöd för en lokalisering av ledningen av Statens sjöhistoriska museer till Karlskrona.

4 Ledning och samverkan

Riksantikvarieämbetet, *Statens sjöhistoriska museer*, *Nordiska museet*, *Tekniska museet*, *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *Stockholms stad* anser syftet måste vara att skapa förutsättningar för att myndigheten skall kunna ledas så effektivt som möjligt. Ledningen bör vara lokaliserad där den bäst kan leda hela myndigheten och upprätthålla de kontakter, nationella och internationella, som krävs, bl.a. med andra museer inom den kulturhistoriska sektorn och Försvarsmakten. Erfarenheterna talar för att ledningen bör finnas där merparten av verksamheten finns, vilket i detta fallet är i Stockholm, där ca 80 % av de anställda arbetar. Möjligheterna till ett effektivt yttre samarbete förefaller också vara mera gynnsamma vid en lokalisering till Stockholm.

Statens försvarshistoriska museer och *Försvarsmakten* anser att den fördjupade samverkan som kommer att krävas mellan Statens sjöhistoriska museer, Statens försvarshistoriska museer och Försvarsmakten får sämre förutsättningar med en lokalisering av Statens sjöhistoriska museers ledning till Karlskrona. Försvarsmakten förutsätter också att ett beslut om en lokalisering till Karlskrona inte medför någon försämring av möjligheten att bibehålla representativa sjökrigshistoriska samlingar i Stockholm, vilket är väsentligt ur rekryterings-, informations- och utbildningssynpunkt.

Karlskrona kommun anser att en myndighet i Karlskrona blir mer synlig än i Stockholm. Samverkan och inflytandet i samhället och näringslivet blir reellt och kraftfullt i Karlskrona. Kommunen och *Östersjöinstitutet* pekar även på möjligheterna till internationella kontakter och internationellt utbyte.

Göteborgs kommun har tidigare framhållit behovet av att staten tar ett helhetsgrepp över det totala maritima området, där det skulle vara en fördel om Statens sjöhistoriska museer ges en samordnande roll. Med en placering i Karlskrona anser kommunen bl.a. att myndighetens nationella ansvar blir tydligare, att förståelsen för de maritima kulturhistoriska villkoren och förutsättningarna i landet blir bättre och att myndigheten blir synligare än i Stockholm.

Statens kulturråd står fortfarande bakom den helhetssyn på den marina och sjöhistoriska verksamheten Kulturrådet bl.a. givit uttryck för i sitt remissyttrande över Kulturutredningens delbetänkande angående uppdraget att redovisa alternativ lokalisering av Sjöhistoriska museet. Genom att Marinmuseum nu läggs samman med Statens sjöhistoriska museer anser rådet att det nationella ansvaret därmed är förtydligat. Genom den aktuella organisationen ser Kulturrådet möjligheter till förbättrad samordning och samverkan mellan museerna. Det finns också stora möjligheter till personalutveckling, bl.a. genom utbytestjänstgöring och praktik.

5 Sysselsättningseffekter

Riksantikvarieämbetet, Statens försvarshistoriska museer och Länsstyrelsen i Stockholms län anser att det inte kan innebära någon regionalpolitisk sysselsättningseffekt av betydelse att tillföra ett tiotal arbetstillfällen i Karlskrona.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att det är angeläget att det utvecklas flera kulturella centra i landet. En placering av myndighetens ledning i Karlskrona är därför riktig även om sysselsättnings-tillskottet är begränsat.

Länsstyrelsen i Blekinge län anser att de tio tjänster som beräknas för ledningen och dess kansli blir ett mycket välkommet tillskott till den hårt drabbade blekingska arbetsmarknaden.

Karlskrona kommun pekar på att omstruktureringen i Karlskronas näringsliv har inneburit att arbetskraftstillgången är stor och att kompetent personal finns i det fall nyrekrytering skall ske. Ett tillskott av arbeten innebär även ny sysselsättning utöver utflyttningen.

Statens sjöhistoriska museer framhåller att det som ett av få konkreta resultat av 1984 års utredning om museisamverkan kring admi-

nistrativa och tekniska resurser m.m. vid de centrala museerna (Ds U 1984:10) inrättades ett gemensamt lönekontor vid Statens sjöhistoriska museer även för Folkens museum – etnografiska, Tekniska museet och Telemuseum. Vid en flyttning till Karlskrona skulle denna samverkan upphöra och de övriga museerna skulle behöva finna andra lösningar för sin löneadministration. Detta innebär en minskad belastning på kansliet och medför att färre än tio arbetstillfällen flyttas till Karlskrona.

6 Decentralisering av kulturen

Karlskrona kommun, Högskolan i Karlskrona/Ronneby och Länsstyrelsen i Blekinge län anser att en placering av myndighetsfunktionen till Karlskrona helt är i linje med statsmakternas intentioner rörande den nya kulturpolitiken. *Malmö kommun* anser att en lokalisering av myndigheten till Karlskrona ligger väl i linje med det principiellt viktiga i att öka den geografiska spridningen av museala ansvarsfunktioner.

Statens försvarshistoriska museer framhåller att även om kostnaderna blir högre och ledningsfunktionen mindre rationell finns det sannolikt en viss psykologisk effekt i att förlägga myndighetsfunktionen till Karlskrona.

Stockholms stad anser att det kulturpolitiskt rätta är att myndighetens ledning får en ställning och lokalisering som ger de bästa arbetsinstrumenten. De regionalpolitiska fördelar som en förläggning till Karlskrona skulle kunna ge kan på intet sätt berättiga den försämring av ledningsfunktionen, samordning och kontaktmöjligheter som en sådan förläggning skulle medföra.

Statens sjöhistoriska museer pekar på att huvuddelen av de verksamheter som kan tänkas flyttas till Karlskrona inte har någon koppling till de kulturpolitiska målen, varför några sådana mål inte kan påverkas genom en flyttning.

Statens kulturråd anser att det kultur- och regionalpolitiskt angelägna för närvarande är att Marinmuseum finns i Karlskrona i sina nya och specialbyggda lokaler och att dess verksamhet kommer att väcka intresse hos allmänheten och specialister.

7 Det marina arvet

Karlskrona kommun och *Länsstyrelsen i Blekinge län* framhåller att ingenstans finns en så unik koppling mellan den marina verksamheten och den fysiska miljön som i Karlskrona. Kommunens vision är att levandegöra helheten och därmed inte bara bevara utan också kunna uppleva historien i en fortfarande levande marin miljö. Det marina arvet är en del av karlskronabornas själ. Verksamheter kring detta erhåller uppbackning och stöd på sätt som få orter kan visa. Det kommer till uttryck genom ekonomiskt stöd och arbetskraft. Det nya marinmuseet invigs sommaren 1997. Därmed betonas ytterligare Karlskronas naturliga tradition och samlingarnas betydelse. Vid Karlskronavarvet finns en samlad kompetens och en obruten tradition av marint arbete sedan 1680.

Östersjöinstitutet anser att det rimligen bör vara av betydande värde för myndigheten att kunna verka i en levandemarin-maritim miljö.

8 Forskning

Karlskrona kommun, *Högskolan i Karlskrona/Ronneby* och *Länsstyrelsen i Blekinge län* framhåller att högskolan profilerat sig mot området tillämpad IT och därför kan vara en viktig samverkanspart i utvecklingen av virtuella miljöer som ger helt nya förutsättningar för museerna att visa föremål som finns utställda på andra orter. Kommunen framhåller också att IT-företagen i Telecom City ger staden en utvecklingskraft som även gagnar utvecklingen av de sjöhistoriska museerna.

Länsstyrelsen i Stockholms län och *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* pekar på att ledningen för myndigheten bör vara kvar i Stockholm om en flyttning skulle innebära att Sjöhistoriska museets förmåga och möjligheter att utveckla en marinarkeologisk utbildning och forskning i samarbete med Stockholms universitet och Södertörns högskola skulle försvåras.

9 Administrativa funktioner

Riksantikvarieämbetets erfarenheter är att det finns fördelar ur styrningssynvinkel att ha ekonomiska och administrativa funktioner nära verksamheten. Om myndighetens kanslifunktioner skulle lokaliseras till Karlskrona bedömer ämbetet i likhet med *Statens sjöhistoriska museer*

att det totalt kommer att behövas utökade resurser, eftersom de två museerna i Stockholm behöver ha kvar vissa funktioner. En lokalisering till Karlskrona kommer därför snarare att innebära ett utökat resursbehov, än ge möjlighet till rationaliseringar.

10 Lokaler

Statens fastighetsverk vill fästa uppmärksamheten på att staten har disponibla lokaler i Karlskrona och *Karlskrona kommun* framhåller att den pågående omstruktureringen av försvaret innebär att det finns lediga lokaler i marin historisk miljö centralt placerade på Trossö.

Östersjöinstitutet är berett att diskutera en lokalmässig samverkan med ledningen för Statens sjöhistoriska museer.

Statens försvarshistoriska museer pekar på att det inte kan uteslutas att myndighetschefen vid en lokalisering till Karlskrona måste tillbringa så mycket tid i Stockholm att det ställer krav på kontorsutrymme både i Stockholm och Karlskrona.

11 Kommunikationer

Statens försvarshistoriska museer och *Karlskrona kommun* pekar på att kommunikationerna med Karlskrona är väl utbyggda bl.a. med dagliga flygförbindelser med Stockholm och Köpenhamn och dagliga tågförbindelser med Stockholm, Göteborg och Malmö. Statens försvarshistoriska museer konstaterar dock att resor som företas mellan Stockholm och Karlskrona tar en halv arbetsdag i anspråk med flyg och huvuddelen av en arbetsdag med tåg. Det är därför av vikt att planera resorna rationellt och så att disponibel tid kan användas effektivt.

12 Kostnadsökningar

Statens försvarshistoriska museer och *Nordiska museet* pekar på att en lokalisering av ledningen till Karlskrona skulle innebära en inte oväsentlig fördyring av arbetet, bl.a. beroende på anskaffning av nya lokaler och resekostnaderna. Även *Statens sjöhistoriska museer* anser att en lokalisering till Karlskrona ytterligare kommer att öka lokalkostnaderna.

Tekniska museet pekar på att en flyttning av Statens sjöhistoriska museers ledning och kansli skulle innebära att den nuvarande kost-

nadseffektiva samverkan vad gäller lönehanteringen upphör med åtföljande kostnadsstegringar för Tekniska museet som följd.

Bilaga 5

Förslag till instruktion för Statens försvarshistoriska museer

att gälla från och med den 1 juli 1997

Uppgifter

1 § Statens försvarshistoriska museer har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvarets verksamhet och utveckling samt sprida kunskap om försvaret i äldre tider och om försvarets roll i samhällsutvecklingen.

I myndigheten ingår Armémuseum och Flygvapenmuseum samt Försvarets traditionsnämnd.

I fråga om sjöförsvaret skall myndigheten i lämplig omfattning samråda med Statens sjöhistoriska museer.

2 § Myndigheten skall särskilt

1. vårda, förteckna och vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtrotts myndigheten,

2. hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet,

3. förteckna och vetenskapligt bearbeta samlingar av militär eller kulturhistorisk art inom myndigheter som bedriver militär verksamhet, öva tillsyn över sådana samlingar samt stödja andra samlingar av militär art i Sverige,

4. främja studier och bedriva forskning i ämnen som tillhör verksamhetsområdet.

3 § Myndigheten skall även handlägga frågor som rör traditioner, traditionsvård och liknande ärenden på det militära området.

4 § Vid fullgörandet av de uppgifter som anges i 2 § 2 får myndigheten i lämplig omfattning avgiftsbelägga verksamheten.

Myndigheten får ta betalt för depositioner av föremål ur samlingarna enligt grunder som myndigheten föreskriver efter samråd med Riksrevisionsverket.

5 § Utöver de uppgifter som myndigheten har enligt 1 och 2 §§ får myndigheten åta sig att utföra undersökningar, utredningar och andra uppdrag åt myndigheter och enskilda. För uppdragsverksamheten får myndigheten ta ut ersättning motsvarande kostnaderna för verksamheten.

Verksförordningens tillämpning

6 § Verksförordningen (1995:1332) skall tillämpas på Statens försvarshistoriska museer med undantag av 4 § andra stycket, 14, 17, 19-20, 30 och 32 §§.

Myndighetens ledning

7 § Överintendenten är chef för myndigheten.

Styrelsen

8 § Myndighetens styrelse består av högst nio ledamöter, överintendenten medräknad. En av ledamöterna är ordförande och en vice ordförande.

Styrelsen är beslutförför när ordföranden och minst hälften av de andra ledamöterna, bland dem överintendenten, är närvarande.

Styrelsen utser vice ordförande.

Organisation

9 § Vid myndigheten utgör vardera museet en enhet under ledning av en museichef. Myndigheten har ett centralt kansli som lyder under överintendenten.

Myndigheten bestämmer i övrigt sin organisation.

10 § Armémuseum skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör lantförsvaret och statens trofésamling.

11 § Flygvapenmuseum skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör luftförsvaret.

12 § Försvarets traditionsnämnd skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör militära traditioner.

I Försvarets traditionsnämnd ingår tre ledamöter utsedda av Försvarsmakten, en ledamot utsedd av Statens sjöhistoriska museer samt statsheraldikern vid Riksarkivet.

Överintendenten är ordförande i nämnden.

Personalföreträdare

13 § Personalföreträdarförordningen (1987:1101) skall tillämpas på Statens försvarshistoriska museer.

Styrelsens ansvar

14 § Utöver vad som anges i 13 § i verksförordningen (1995:1322) skall styrelsen besluta i sådana personalfrågor som anges i 19 § andra stycket verksförordningen.

Ärendenas handläggning

15 § När chefen för en enhet inte är i tjänst eller i övrigt har förhinder sköts chefens uppgifter av den tjänsteman som överintendenten bestämmer.

Anställningar m.m.

16 § Överintendenten anställs genom beslut av regeringen.
Museichefer anställs genom beslut av regeringen.
Andra anställningar beslutas av myndigheten.

Motivering till förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer

1 § Målsättningen i första stycket är oförändrad i förhållande till 1 § i den nuvarande instruktionen. Texten är anpassad till andra instruktioner inom Kulturdepartementets område. Uppgifterna i den nuvarande instruktionen att samla, bevara och bearbeta samlingarna har förts till 2 § 1 och 2 § 3 samt att främja studier och bedriva forskning till 2 § 4.

Andra stycket är nytt, men finns i instruktionerna för andra centralmuseer. Museernas och Försvarets traditionsnämnds uppgifter finns beskrivna i 10 - 12 §§.

Regeringen har i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik förutsatt att ett aktivt samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer, för att såväl försvar som sjöfart skall kunna dokumenteras och skildras på ett heltäckande sätt. Av propositionen framgår vidare att Statens försvarshistoriska museer som nu skall utföra tillsyn och rådgivning mot förbands- och vapenslagsmuseer samt specialsamlingar inom Försvarmakten i sin helhet, vad gäller marinen dock i samråd med Statens sjöhistoriska museer.

Mot bakgrund härav föreslår kommittén att paragrafen får ett nytt tredje stycke av vilket framgår att myndigheten beträffande sjöförsvaret i lämplig omfattning skall samråda med Statens sjöhistoriska museer. Innehållet korresponderar med bestämmelserna i 3 § i den föreslagna instruktionen för Statens sjöhistoriska museer. Begreppet "sjöförsvaret" används här - i likhet med i förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer - då det kan anses ha en vidare innebörd än "marinen".

2 § Denna paragraf finns inte i den nuvarande instruktionen, men har införts här då den finns i instruktionerna för övriga centralmuseer.

2 § 1 Här finns delar av de uppgifter som finns i 1 § i den nuvarande instruktionen.

2 § 3 I flertalet instruktioner för centralmuseerna lyder momentet 3: "lämna information, råd och annan hjälp åt regionala och lokala museer i mån av möjlighet och tillgång på medel". Kommittén föreslår att momentet i stället formuleras med utgångspunkt i 2 § 3 i Statens konstmuseers instruktion (1992:514).

Genom skrivningen "förteckna och vetenskapligt bearbeta samlingar av militär eller kulturhistorisk art inom myndigheter som bedriver militär

verksamhet” ges Statens försvarshistoriska museer stöd för att även i fortsättningen kunna arbeta med ett samlat perspektiv på försvarets historiska utveckling samt vidmakthålla förankring och legitimitet till Försvarsmakten, vilket regeringen framhållit som en betydelsefull uppgift i propositionen 1996/97:3 Kulturpolitik. Texten korresponderar mot 2 § i den nuvarande instruktionen.

2 § 4 Här finns delar av de uppgifter som finns i nuvarande 1 §.

3 § Innehållet i denna paragraf motsvarar 2 §, andra stycket i den nuvarande instruktionen.

4 § Första stycket motsvarar 4 § i den nuvarande instruktionen. Den föreslagna skrivningen finns i andra instruktioner för centralmuseerna.

Andra stycket motsvarar 4 §, andra stycket i den nuvarande instruktionen. Det tidigare ”efter hörande” har dock ersatts med ”efter samråd”.

5 § Innehållet i denna paragraf motsvarar 3 § i den nuvarande instruktionen, med tillägget att den ersättning myndigheten tar ut skall motsvara kostnaderna.

6 § Enligt denna paragraf skall verksförordningen (1995:1332) tillämpas med undantag av 4 § andra stycket, 14, 17, 19–20, 30 och 32 §§.

I 4 § andra stycket verksförordningen finns bestämmelser om antalet ledamöter i styrelsen. Detta har intagits i 8 § i instruktionen.

I 14 § verksförordningen finns bestämmelser om när styrelsen är beslutför. Dessa har intagits i 8 § i instruktionen.

I 17 § verksförordningen föreskrivs att myndigheten bestämmer sin organisation. Detta föreskrivs i 9 § i instruktionen.

I 19-20 §§ verksförordningen finns bestämmelser om personalansvarsnämnden. Dessa har intagits i 14 § i instruktionen.

I 30 § verksförordningen föreskrivs att myndigheterna årligen skall avlämna en förteckning till Justitiekanslern över sådana ärenden som inkommit före den 1 juli föregående år, men inte avgjorts vid årets utgång. Kommittén anser att detta inte skall gälla för Statens försvarshistoriska museer.

I 32 § verksförordningen finns bestämmelser om anställningar m.m. Dessa har intagits i 16 § i instruktionen.

7 § Innehållet i denna paragraf motsvarar 7 §, första stycket i den nuvarande instruktionen.

8 § Innehållet i denna paragraf finns inte i den nuvarande instruktionen. Dess motsvarighet finns dock i andra instruktioner för centralmuseerna. Det föreslagna antalet ledamöter är anpassat till det antal som föreskrivs i 4 § verksförordningen. Med hänsyn till att chefen för myndigheten som regel inte är ordförande i styrelsen har dock införts tillägget att vederbörande skall vara närvarande för att styrelsen skall vara beslutför. Här har även intagits en bestämmelse om att styrelsen utser vice ordförande.

9 § Innehållet i denna paragraf är nytt. Dess motsvarighet finns dock i instruktionerna för andra centralmuseer. Att myndigheten skall ha ett centralt kansli motsvaras av 9 § 5 i den nuvarande instruktionen.

10–11 §§ Innehållet i dessa paragrafer motsvarar 9 § 1 och 4 i den nuvarande instruktionen. I 11 § används begreppet "luftförsvaret", då det kan anses ha en vidare innebörd och bättre överensstämma med museets uppgifter än det i den nuvarande instruktionen använda begreppet "flygstridskrafterna".

12 § Av propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik framgår bl.a. att Försvarets traditionsnämnd skall förbli knuten till Statens försvarshistoriska museer, men att nämnden förutsätts innehålla en representant som utses av Statens sjöhistoriska museer.

I första stycket i paragrafen regleras nämndens uppgifter. Detta motsvarar 9 § 4 i den nuvarande instruktionen.

Andra stycket reglerar hur många ledamöter som skall ingå i nämnden och hur de skall utses. Det överensstämmer med nuvarande ordning med tillägget att Statens sjöhistoriska museer skall utse en ledamot. Att överintendenten skall vara ordförande i nämnden framgår av 12 § i den nuvarande instruktionen.

13 § Innehållet i denna paragraf motsvarar 10 § i den nuvarande instruktionen.

14 § Paragrafen innebär att styrelsen fullgör de uppgifter som annars ankommer på personalansvarsnämnden.

15 § Innehållet i denna paragraf motsvarar 7 §, andra stycket i den nuvarande instruktionen.

16 § I denna paragraf regleras hur myndighetens chef, museichefer och övrig personal utses. Innehållet följer den ordning som gäller inom Kulturdepartementets område.

Innehållet i 15 § i den nuvarande instruktionen har utgått då det motsvaras av 21 § verksförordningen.

Bilaga 6

Förslag till instruktion för Statens sjöhistoriska museer

att gälla från och med den 1 juli 1997

(ändringarna är markerade med *kursiv stil*)

Uppgifter

1 § Statens sjöhistoriska museer har till uppgift att främja kunskapen om det svenska sjöförsvaret, den svenska handelssjöfarten och det svenska skeppsbyggeriet genom tiderna.

I myndigheten ingår Sjöhistoriska museet, Marinmuseum och Vasamuseet.

2 § Myndigheten skall särskilt

1. vårda, förteckna, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika de samlingar som har anförtrotts myndigheten,

2. hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet,

3. lämna information, råd och annan hjälp åt regionala och lokala museer *samt verka för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla fartyg* i mån av möjlighet och tillgång på medel.

3 § Myndigheten skall biträda vid det museala bevarandet av statens sjökrigshistoriska samlingar utom myndigheten.

I fråga om sjöförsvaret skall myndigheten i lämplig omfattning samråda med Statens försvarshistoriska museer samt biträda vid tillsynen av samlingar av militär eller kulturhistorisk art.

4 § Vid fullgörandet av de uppgifter som anges i 2 § 2 och 3 får myndigheten i lämplig omfattning avgiftsbelägga verksamheten.

5 § Utöver de uppgifter som myndigheten har enligt 1 och 2 §§ får myndigheten åta sig att utföra undersökningar, utredningar och andra

uppdrag åt myndigheter och enskilda. För uppdragsverksamheten får myndigheten ta ut ersättning motsvarande kostnaderna för verksamheten.

Verksförordningens tillämpning

6 § Verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på myndigheten med undantag av 4 § andra stycket, 14, 17, 19-20, 30 och 32 §§.

Myndighetens ledning

7 § Överintendenten är chef för myndigheten

Styrelsen

8 § Myndighetens styrelse består av högst *nio* ledamöter, överintendenten medräknad. En av ledamöterna är ordförande och en är vice ordförande.

Styrelsen är beslutför när ordföranden och minst hälften av de andra ledamöterna, bland dem överintendenten, är närvarande.

Styrelsen utser vice ordförande.

Organisation

9 § *Vid myndigheten utgör vart och ett av de tre museerna* en enhet under ledning av en museichef. Myndigheten har ett *centralt* kansli som lyder under överintendenten.

Myndigheten bestämmer i övrigt sin organisation.

10 § Sjöhistoriska museet skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör det samlade sjöhistoriska området, särskilt handelssjöfarten och skeppsbygget.

11 § *Marinmuseum* skall fullgöra de uppgifter inom myndigheten som rör *sjöförsvaret*.

12 § Vasamuseet skall vårda och ställa ut regalskeppet *Vasa* och i samband därmed främja kunskapen om den tidsepok som skeppet representerar.

Styrelsens ansvar

13 § Utöver vad som anges i 13 § verksförordningen (1995:1322) skall styrelsen besluta i sådana personalfrågor som anges i 19 § andra stycket verksförordningen.

Ärendenas handläggning

14 § *Utgår*

15 § *Utgår*

16 § När *chefen för en enhet* inte är i tjänst eller i övrigt har förhinder, sköts *chefens* uppgifter av den tjänsteman som överintendenten bestämmer.

17 § Upphävd

Anställningar m.m.

18 § Överintendenten anställs genom beslut av regeringen.
Museichefer anställs genom beslut av regeringen.
Andra anställningar beslutas av myndigheten.

19 § Upphävd

20 § *Utgår*

Motivering till förslaget till instruktion för Statens sjöhistoriska museer

1 § Då Marinmuseum läggs samman med Statens sjöhistoriska museer per den 1 juli 1997 har museet tillkommit i andra stycket.

2 § 3 Kulturutskottet har i sitt betänkande (1996/97:KrU5) Kulturarvsfrågor bl.a. tagit upp frågan om skyddet av de kulturhistoriskt värdefulla fartygen. Utskottet anser bl.a. att det är angeläget att kulturhistoriskt värdefulla fartyg i allmänhet, såväl segelfartyg som andra fartyg, kan bevaras. En viktig åtgärd torde vara att det görs en inventering, registrering och dokumentation av fartygen. På Sjöhistoriska museet förs ett utförligt register över segelfartyg och ett motsvarande register över ångbåtar har nyligen påbörjats. Det är naturligt att Statens sjöhistoriska museer får i uppgift att genom aktiva insatser i samarbete med andra sjöfartsmuseer dokumentera även andra typer av kulturhistoriskt värdefulla fartyg. Utskottet framhåller att det finns skäl som med styrka talar för att det bör bli en skyldighet för sjöhistoriska museet att samverka med ägare till kulturhistoriskt värdefulla fartyg.

Kommittén anser att uppgiften att inventera, registrera och dokumentera de kulturhistoriskt värdefulla fartygen redan uttrycks i 2 § 1 instruktionen. I den mån uppgiften behöver preciseras kan detta ske t.ex. genom ett uppdrag i ett regleringsbrev. Frågan om samverkan anser kommittén emellertid vara av sådan vikt att den bör ingå i myndighetens instruktion. Som en följd härav har detta införts i paragrafen.

3 § Av den nuvarande instruktionen framgår att myndigheten skall biträda vid det museala bevarandet av Statens sjökrigshistoriska samlingar ”om det kan ske utan att verksamheten i övrigt eftersätts”. Det senare har tagits bort eftersom uppgiften måste få större tyngd i och med att Marinmuseum tillkommer som en del av myndigheten.

Andra stycket har tillkommit mot bakgrund av att regeringen i propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik förutsatt att ett aktivt samarbete etableras mellan Statens försvarshistoriska museer och Statens sjöhistoriska museer, vilket gör att såväl försvar som sjöfart kan dokumenteras och skildras på ett heltäckande sätt. Innehållet korresponderar med bestämmelserna i 1 § tredje stycket i den föreslagna instruktionen för Statens försvarshistoriska museer. Begreppet ”sjöförsvaret” används här - i likhet med i förslaget till instruktion för Statens försvarshistoriska museer - då det kan anses ha en vidare innebörd än ”marinen”.

6 § Enligt denna paragraf skall verksförordningen (1995:1332) tillämpas med undantag av 4 § andra stycket, 14, 17, 19-20, 30 och 32 §§.

I 4 § andra stycket verksförordningen finns bestämmelser om antalet ledamöter i styrelsen. Detta har intagits i 8 § i instruktionen.

I 14 § verksförordningen finns bestämmelser om när styrelsen är beslutför. Dessa har intagits i 8 § i instruktionen.

I 17 § verksförordningen föreskrivs att myndigheten bestämmer sin organisation. Detta föreskrivs i 9 § i instruktionen.

I 19-20 §§ verksförordningen finns bestämmelser om personalansvarsnämnden. Dessa har intagits i 13 § i instruktionen.

I 30 § verksförordningen föreskrivs att myndigheterna årligen skall avlämna en förteckning till Justitiekanslern över sådana ärenden som inkommit före den 1 juli föregående år, men inte avgjorts vid årets utgång. Detta har undantagits i den nuvarande instruktionen för Statens sjöhistoriska museer .

I 32 § verksförordningen finns bestämmelser om anställningar m.m. Dessa har intagits i 18 § i instruktionen.

8 § I paragrafen har det föreslagna antalet ledamöter anpassats till det antal som föreskrivs i 4 § verksförordningen. Med hänsyn till att chefen för myndigheten som regel inte är ordförande i styrelsen har dock införts tillägget att vederbörande skall vara närvarande för att styrelsen skall vara beslutför. Här har även intagits en bestämmelse om att styrelsen utser vice ordförande.

9 § Paragrafen är ändrad med hänsyn till att Marinmuseum skall ingå i myndigheten från och med den 1 juli 1997. Med hänsyn till att museerna är lokaliserade till olika orter föreslås att myndigheten skall ha ett centralt kansli i stället för, som nu, ett gemensamt kansli.

10–11 §§ I dessa paragrafer regleras vilka uppgifter som skall fullgöras av Sjöhistoriska museet respektive av Marinmuseum.

I propositionen (1996/97:3) Kulturpolitik förordar regeringen bl.a. att Marinmuseum bör läggas samman med Statens sjöhistoriska museer, eftersom förutsättningarna för en rationell fördelning av samlingar, arbetsuppgifter och sakansvar avsevärt förbättras inom ramen för en mer samlad sjöhistorisk museiverksamhet, samt att särskild vikt därvid bör fästas vid vidareutvecklingen av Marinmuseum som tar i bruk nya lokaler och basutställningar. Regeringen framhåller vidare att ”Marinmuseum bör inom myndigheten ges största möjliga ansvar för insatserna inom sitt område”. Riksdagen har beslutat enligt förslaget.

Kommittén föreslår mot bakgrund härav att Sjöhistoriska museet även i fortsättningen fullgör de uppgifter inom myndigheten som rör det

samlade sjöhistoriska området inom myndigheten, med särskild inriktning mot handelssjöfarten och skeppsbygget, medan Marinmuseum fullgör de uppgifter inom myndigheten som rör sjöförsvaret. Begreppet "sjöförsvaret" används här av samma skäl som i motiveringen till 3 § ovan.

Försvarsmakten har framhållit vikten av att det även framgent finns representativa samlingar avseende sjöförsvaret både i Stockholm och Karlskrona, bl.a. för att underlätta rekryteringen till marinen och tillgodose behovet av utbildning om sjöförsvarets utveckling inom ramen för den officersutbildning som marinen bedriver på Berga och Karlskrona. Kommittén anser att detta önskemål kan tillgodoses inom ramen för sitt förslag.

14–15 §§ Dessa paragrafer föreslås utgå.

I 14 § föreskrivs att samtliga styrelseledamöter om möjligt bör vara närvarande när ärenden av större vikt handläggs i styrelsen. Det bör vara givet att den som åtar sig ett uppdrag så långt möjligt fullgör detta utan att detta särskilt stadgas. Innehållet motsvaras dessutom till del av 8 § andra stycket, där det föreskrivs att styrelsen är beslutför när ordföranden och minst hälften av de andra ledamöterna, däribland överintendenten, är närvarande. Minst fem av nio ledamöter måste således vara närvarande för att beslut skall kunna fattas.

Innehållet i 15 § i den nuvarande instruktionen motsvaras av 21 § verksförordningen och kan därför utgå här.

16 § I paragrafen har vissa redaktionella ändringar gjorts för att anpassa den till instruktionerna för andra centralmuseer.

20 § Paragrafen föreslås utgå. Frågan om besked om bisyssla när det gäller chefen för en förvaltningsmyndighet som lyder omedelbart under regeringen prövas av regeringen enligt 3 § 1 anställningsförordningen (1994:373).

Bilaga 7

En jämförelse mellan villkoren i 1997 års regleringsbrev för den avgiftsfinansierade verksamheten vid Statens sjöhistoriska museer, Riksantikvarieämbetet och Naturhistoriska riksmuseet

Statens sjöhistoriska museer Vasamuseet

1. Vasamuseet skall utgöra ett separat verksamhets- och resultatområde som med undantag för lokalkostnaderna – i sin helhet finansieras med avgiftsintäkter och andra externa intäkter. Avgifternas storlek bestäms av Statens sjöhistoriska museer.

2. Myndigheten skall varje halvår för Kulturdepartementet redovisa besöksstatistik samt influtna entré- och försäljningsintäkter i förhållande till kostnader för Vasaverksamheten

Riksantikvarieämbetet Avd för arkeologiska undersökningar

1. Riksantikvarieämbetets verksamhet inom avdelningen för arkeologiska undersökningar skall utgöra ett separat verksamhets- och resultatområde som i sin helhet finansieras med avgiftsintäkter och andra externa intäkter. Avgifternas storlek bestäms av myndigheten efter samråd med Riksrevisionsverket. Intäkterna disponeras av myndigheten.

Naturhistoriska riksmuseet Omniteatern Cosmonova

1. Omniteatern Cosmonova skall utgöra ett separat resultat- och verksamhetsområde som – med undantag för lokalkostnaderna – i sin helhet finansieras med avgiftsintäkter och andra externa intäkter. Avgifternas storlek bestäms av Naturhistoriska riksmuseet.

2. Myndigheten skall varje halvår för Kulturdepartementet redovisa besöksstatistik samt influtna entré- och försäljningsintäkter i förhållande till kostnader för Omniteaterns verksamhet.

**Statens sjöhistoriska museer
Vasamuseet**

3. Inkomsterna i verksamheten förutsätts täcka kostnaderna för bevakning av Vasamuseet. Överskott efter budgetårets slut förutsätts – i mån av behov – täcka motsvarande kostnader för myndigheten i övrigt. Vidare skall myndigheten avsätta 500 000 kronor till bevarande av kulturhistoriskt värdefulla segelfartyg.

4. Vasamuseets resultat av verksamheten skall särredovisas i Statens sjöhistoriska museers årsredovisning.

**Riksantikvarieämbetet
Avd för arkeologiska undersökningar**

2. Riksantikvarieämbetets resultat av verksamheten inom avdelningen för arkeologiska undersökningar skall särredovisas i årsredovisningen.

**Naturhistoriska riksmuseet
Omniteatern Cosmonova**

3. Av inkomsterna skall 1 000 000 kronor avseende lån för förberedelser för verksamheten vid Omniteatern redovisas mot inkomsttitel 2811 i Övriga inkomster av statens verksamhet.

4. Omniteaterns verksamhet skall särredovisas i Naturhistoriska riksmuseets årsredovisning.

5. Inkomster avsedda att täcka centrala administrationskostnader skall tillföras anslagsposten H 1.3 Naturhistoriska riksmuseet.

Bilaga 8

**STATENS SJÖHISTORISKA
MUSEER**

AVTAL
1997-06-06

Nr 10/97

**Avtal om arbets- och anställningsvillkor för vissa arbetstagare
vid Statens sjöhistoriska museer**

1 §

Mot bakgrund av att riksdagen beslutat (rskr. 1996/97:129) att Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer läggs samman med Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997, konstaterar parterna följande.

För sådana arbetstagare vid Statens sjöhistoriska museer, som den 30 juni 1997 är anställd hos Statens försvarshistoriska museer med placering vid Marinmuseum, övergår de anställningsavtal och de anställningsförhållanden som gäller vid tidpunkten för övergången till Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997 om inte arbetstagaren motsätter sig detta. Detta följer av 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS).

2 §

Parterna konstaterar att för såväl arbetstagare vid Marinmuseum i Karlskrona inom Statens försvarshistoriska museer som för arbetstagare vid Statens sjöhistoriska museer gäller Allmän löne- och förmånsavtal (ALFA).

Parterna är ense om att de lokala avtal som gäller för arbetstagare vid Statens sjöhistoriska museer även med stöd av 1 kap. 5 § ALFA ska gälla för de arbetstagare som går över till Statens sjöhistoriska museer enligt 1 § i detta avtal fr.o.m. den 1 juli 1997.

3 §

Parterna är ense om att vad som sägs i 2 § i detta s.k. inrangeringsavtal är ett sådant nytt kollektivavtal som avses i 28 § tredje stycket tredje meningen lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. Avtalet

ersätter alla lokala kollektivavtal om arbets- och anställningsvillkor som tidigare gällt hos Marinmuseum inom Statens försvarshistoriska museer för de arbetstagare som går över till Statens sjöhistoriska museer.

4 §

Parterna är, med avvikelse från vad som sägs i 3 § ovan, ense om att de bestämmelser om arbetstidens förläggning, jour och beredskap, obekvämtidstillägg och tjänsteresettillägg som gällt för arbetstagare vid Marinmuseum skall fortsätta att tillämpas efter övergången tills vidare dock längst t.o.m. den 30 juni 1998 med samma innebörd som tidigare gällt enligt Förhandlingsprotokoll 1996-12-20 mellan SFHM och ATO vid SFHM.

5 §

Detta avtal gäller fr.o.m. den 1 juli 1997 och har i övrigt samma giltighetstid som ALFA.

Statens sjöhistoriska museer

DIK-förbundet

Jan-Erik Reuterblad

Lars Fagerstedt

SEKO

TCO-OF/S

Bengt-Erik Falck

Margareta Regnström

Bilaga 9

**ORGANISATIONSKOMMITTÉN FÖR EN
SAMMANLÄGGNING AV MARINMUSEUM
INOM STATENS FÖRSVARSHISTORISKA
MUSEER MED STATENS SJÖHISTORISKA
MUSEER (Ku 1996:03)**

1997-01-10

Till

ANSTÄLLNING VID STATENS SJÖHISTORISKA MUSEER

Riksdagen har den 19 december 1996 beslutat att Marinmuseum inom Statens försvarshistoriska museer skall läggas samman med Statens sjöhistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997 (prop. 1996/97:1 volym 7, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129).

Enligt 6 b § första stycket i lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) gäller att vid övergång av en verksamhet från en arbetsgivare till en annan, övergår rättigheter och skyldigheter på grund av anställningsavtalet och anställningsförhållandet på den nya arbetsgivaren. Detta innebär att Din anställning hos Statens försvarshistoriska museer fr.o.m. den 1 juli 1997 övergår till anställning hos Statens sjöhistoriska museer med placering tills vidare vid Marinmuseum. Anställningen avser samma sysselsättningsgrad och månadslön som gäller den 30 juni 1996 i Din anställning hos Statens försvarshistoriska museer.

Enligt paragrafens fjärde stycke skall anställningsavtalet och anställningsförhållandet inte övergå till ny arbetsgivare om arbetstagaren motsätter sig detta. Om Du motsätter Dig att anställningsförhållandet och anställningsavtalet går över till Statens sjöhistoriska museer skall Du meddela detta skriftligen till organisationskommittén senast den 14 mars 1997. Om Du meddelar att Din anställning inte skall gå över till Statens sjöhistoriska museer kommer Du att bli uppsagd på grund av arbetsbrist.

Närmare information om detta kan Du få av organisationskommitténs sekreterare Björn Lindquist, tfn 08-405 34 94 eller av Din fackliga organisation.

Hälsningar

Björn Kaaling
ordförande

Björn Lindquist
sekreterare